

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

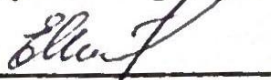
Навчально науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри Шапочка К.А.

Завідувач кафедри

« 8 » грудня 2025

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

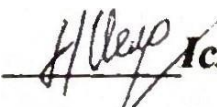
На здобуття ступеня вищої освіти «**магістр**»

на тему:

**«Корекція мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі
активізації міжпівкульної взаємодії»**

Виконав: студент 6841мз групи

Ісмагулова Н.Р.

(підпис)

Керівник роботи: к.п.н., доцент

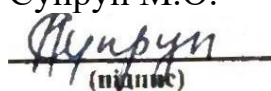
Білюк О.Г.

(підпис)

Миколаїв – 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти
 Спеціальність 016 Спеціальна освіта
 Освітня програма Логопедія

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 Гарант освітньої програми
 Супрун М.О.

 «1» грудня 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 На здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту **Ісмагуловій Нафісі Рашитівні**

1. Тема роботи: «Корекція мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії»

Керівник роботи **к.п.н., доцент Білюк Олена Геннадіївна**

Затверджені наказом ректора № 1383 -УЧ від «26» листопада 2025 р.

2. Термін подання роботи: до 01.12.2025

3. Вихідні дані по роботі: фахова література, репозитарій університету, матеріали конференцій.

4. Перелік питань, що належить до розробки (найменування розділів):

Розділ 1. Теоретичні засади корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Розділ 2. Практичні аспекти використання активізації міжпівкульної взаємодії у корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

5. Перелік презентаційних матеріалів виконаний в програмі Power Point.

6. Консультанти розділів роботи

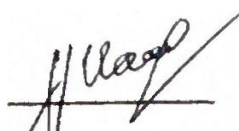
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1. Теоретичні засади корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії	Білюк О. Г., к.п.н., доцент		
Розділ 2. Практичні аспекти використання активізації міжпівкульної взаємодії у корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку	Білюк О. Г., к.п.н., доцент		

7. Дата видачі завдання 01.11.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вивчення літературних джерел з предмета дослідження	Листопад 2024	Виконано
2	Складання розгорнутого плану магістерської роботи та ознайомлення керівника з планом кваліфікаційної роботи	Січень 2025	Виконано
3	Написання розділу 1	Лютий-Квітень 2025	Виконано
4	Написання розділу 2	Травень-Вересень 2025	Виконано
5	Оформлення магістерської роботи	Жовтень 2025	Виконано
6	Передача магістерської роботи рецензенту для рецензування	Листопад 2025	Виконано
7	Передача магістерської роботи науковому керівникові для написання відгуку	Листопад 2025	Виконано
8	Попередній захист магістерської роботи	07.11.2025 р.	Виконано
9	Захист магістерської роботи	11.12.2025 р.	Виконано

Студент

 (підпис)
Ісмагулова Н.Р.

Керівник роботи

Білюк О.Г.

АНОТАЦІЯ

Ісмагулова Н.Р. Корекція мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Кваліфікаційна робота зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта», освітньої програми «Логопедія». Миколаїв: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Навчально науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського. 2025 р.

У кваліфікаційній роботі досліджено основи та практичні аспекти корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Проведено аналіз сучасних підходів до організації логопедичної корекції у дітей старшого дошкільного віку в процесі міжпівкульової взаємодії. Запропоновано дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Створено зміст корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Розроблено методичні рекомендації щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: корекція мовлення, старший дошкільний вік, міжпівкульна взаємодія, активізація міжпівкульної взаємодії, логопедична робота.

ABSTRACT

Nafisa Ismagulova. Speech correction in older preschool children in the process of activating interhemispheric interaction. Qualification work in the specialty 016 "Special Education," educational program "Speech Therapy." Mykolaiv: Admiral Makarov National University of Shipbuilding. V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute. 2025.

The thesis examines the fundamentals and practical aspects of speech correction in older preschool children in the process of activating interhemispheric interaction. An analysis of modern approaches to organizing speech therapy correction in older preschool children in the process of interhemispheric interaction is conducted. A didactic model for speech correction in older preschool children in the process of activating interhemispheric interaction is proposed. The content of a corrective and developmental methodology for speech correction in older preschool children in the process of activating interhemispheric interaction has been created. Methodological recommendations have been developed for the process of activating interhemispheric interaction in the process of speech correction in older preschool children.

Keywords: speech correction, senior preschool age, interhemispheric interaction, activation of interhemispheric interaction, speech therapy work.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	10
1.1. Особливості логопедичної роботи з корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку з різними мовленнєвими порушеннями.....	10
1.2. Процес активізації міжпівкульної взаємодії як засіб розвитку психічних процесів.....	20
1.3. Використання процесу активізації міжпівкульної взаємодії у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку.....	24
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
2.1. Дидактична модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії.....	28
2.2. Моніторинг результативності дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії.....	53
2.3. Створення змісту корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії.....	58
2.4. Методичні рекомендації щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку.....	67
Висновки до розділу 2.....	70
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Старший дошкільний вік – це період, коли формування мовлення має критичний характер, оскільки дитина вже готується до школи, а її мовлення вже має бути достатньо сформоване: звуки вимовляються правильно, словниковий запас збагачений, граматичне оформлення мовленні сформоване. Проте у багатьох дітей спостерігаються порушення мовлення, які без вчасної корекції можуть призводити до труднощів у навчанні, комунікації з однолітками та дорослими, психологічному розвитку та соціалізації. Діти з порушенням мовленнєвого розвитку є особливою категорією дітей з порушенням психофізичного розвитку; вони мають збережений слух та інтелект, але є значні порушення мовлення, які впливають на формування інших сторін психіки дитини.

Серед вчених та науковців, які вивчали особливості порушення мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку, в тому числі й старшого дошкільного віку, були такі: М. Шеремет [56; 57; 58], О. Белова [5], Ю. Барабаш [3], Л. Черніченко [51], Л. Трофименко [46], В. Бондар [33], В. Синьов [40], А. Карпюк [20], Н. Базима [57], Г. Якимчук [59], О. Степанова [43], С. Попович [22], В. Кисличенко [21], І. Баранець [4] та ін.

Корекція мовлення в старшому дошкільному віці є ключовим етапом мовленнєвого розвитку дитини, адже саме в цей період вона найбільш чутлива до мовленнєвого впливу. Вчасне втручання дозволяє дитині вільно спілкуватися, успішно адаптуватися до у школі та в соціальному середовищі. Логопедична робота з дітьми старшого дошкільного віку потребує творчого підходу та системності. Успішність корекції визначається не тільки методикою, а й психологічним контактом з дитиною, підтримкою родичів та педагогів. Саме тому у такому віці можливо повністю компенсувати мовленнєві порушення або значно зменшити їх вплив на майбутнє навчання у школі.

Корекція мовлення у дітей старшого дошкільного вік в процесі активізації міжпівкульної взаємодії є сучасним напрямком, який поєднує у собі логопедію та нейропсихологію. Мовлення дитини формується в результаті взаємодії обох

півкуль головного мозку. Діти із порушенням мовленнєвого розвитку, часто мають порушення міжпівкульної взаємодії, що проявляється у труднощах орієнтації у просторі, недорозвиненому слуховому сприйнятті, проблемах з темпо-ритмічною стороною мовлення, а також моторикою.

Процес активізації міжпівкульної взаємодії – це стимулювання ефективної роботи обох півкуль головного мозку та покращеної їхньої координації. Формування міжпівкульної взаємодії є основою розвитку інтелекту, керування своїми діями та емоціями й передбачає проведення цілеспрямованої роботи з інтеграції координації, інформаційної провідності цілісності системи обох півкуль головного мозку на межі мозолистого тіла. Дослідженням даного питання займалися такі науковці як: Ю. Бондаренко [6], В. Галущенко [9], І. Кориневська [25], Н. Лопатинська [28], Ю. Голубюк [11], А. Дерябіна [12], Я. Полупанова [23], І. Циркот [49], Л. Таган [45], А. Чуйко [54], Н. Лічман [27], К. Василенко [56], М. Челнокова [50], О. Миленька [30], І. Михайлюк [31], Л. Ступак [44], Я. Шажко [55], Ю. Рібцун [38], С. Чорноконь [53], І. Авдіюк [1], Л. Унгурян [47] та ін.

Таким чином, міжпівкульова взаємодія створює нейропсихологічне підґрунтя для формування повноцінного мовлення. Вона особливо важлива у дітей з такими мовленнєвими порушеннями — дизартрією, диспраксією, алалією, дислексією, заїканням та загальним недорозвиненням мовлення. Саме це обумовлює вибір теми нашого дослідження **«Корекція мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії»**.

Об’єкт дослідження: процес корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Предмет дослідження: дидактична модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Мета дослідження – розробити та експериментально перевірити дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Визначено такі завдання дослідження:

- 1) визначити теоретичні основи корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії;
- 2) розробити та експериментально перевірити дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії;
- 3) розробити зміст корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії;
- 4) розробити методичні рекомендації щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення.

Відповідно до визначених завдань були використані наступні **методи дослідження:**

- теоретичні методи – аналіз психолого-педагогічної літератури та науково-методичної літератури, узагальнення отриманої інформації з метою уточнення сутності понять з теми дослідження та з'ясування його теоретичних засад;
- емпіричні методи – спостереження, бесіда, педагогічний експеримент з метою отримання експериментальних даних щодо сформованості мовленнєвого розвитку у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення;
- статистичні методи – аналіз даних з використанням методів математичної статистики, кількісна та якісна обробка даних з метою аналізу доцільності та ефективності впровадження дидактичної моделі.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів: уточнено сутність понять з теми дослідження; розроблено критерії та показники, за якими визначався стан сформованості мовленнєвого розвитку у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення та експериментально перевірено результативність дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Практичне значення: результати дослідження корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії можуть бути використані у роботі логопедів, дефектологів, асистентів вихователів, а також для ознайомлення студентів спеціальності «Спеціальна освіта», «Дефектологія. Логопедія» із особливостями корекції мовлення з дітьми старшого дошкільного віку.

Апробація результатів: результати дослідження були представлені на *Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського в контексті професійної освіти: міждисциплінарний вимір»* зі статтею на тему: *«Особливості корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії»*; опубліковані тези у збірнику студентських наукових праць *«Освіта осіб з особливими потребами: теорія і практика»* на тему: *«Корекція мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії»*.

База дослідження: дослідження було проведене на базі Інклюзивно-ресурсного центру №2 Миколаївської міської ради. У дослідженні взяло участь 8 дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Структура та обсяг роботи: робота складається зі вступу, двох розділів та підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 2 таблиці, 16 рисунків, 1 схема. Список використаних джерел містить 60 найменувань. Загальний обсяг роботи – 97 сторінок, з них – 70 сторінок основного тексту. Додатки викладено на 15 сторінках.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

1.1. Особливості логопедичної роботи з корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку з різними мовленнєвими порушеннями

Старший дошкільний вік є надзвичайно важливим етапом у мовленнєвому розвитку дитини, оскільки саме в цей період активно формуються передумови до оволодіння письмом і читанням, удосконалюється граматична будова мовлення, збагачується словниковий запас, розвиваються комунікативні навички. Проте у значної кількості дітей цього віку спостерігаються різні форми мовленнєвих порушень, які можуть істотно впливати на їхній психічний розвиток, навчальну успішність та соціалізацію.

Логопедична робота з дітьми старшого дошкільного віку потребує індивідуального підходу, врахування типу мовленнєвого порушення, рівня сформованості мовленнєвих функцій, а також загального психофізичного розвитку дитини. Важливо не лише усунути наявні мовленнєві дефекти, але й створити умови для повноцінного мовленнєвого та когнітивного розвитку дитини, підготувати її до шкільного навчання.

Важливість корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку важко переоцінити. Вона полягає у тому, що цей період є вирішальним для становлення мовленнєвої діяльності, розвитку когнітивних процесів та підготовки до навчання у школі. Порушення мовлення у дитини може призвести до труднощів у формуванні навичок читання та письма, що ускладнює процес навчання у майбутньому. Через наявні порушення мовлення спілкування з однолітками та дорослими стають для дитини неабияким випробуванням, адже часто дитину не розуміють. Своєчасна корекційна робота допомагає подолати мовленнєві порушення, а також гармонійно розвивати пізнавальну сферу, формувати мотиваційну діяльність та успішно соціалізуватися.

Загальновідомо, що діти з порушенням мовленнєвого розвитку є особливою категорією дітей з порушенням психофізичного розвитку; вони мають збережений слух та інтелект, але є значні порушення мовлення, які впливають на формування інших сторін психіки дитини. На сьогодні, науковці виділяють два основні види порушення мовлення у дітей: фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ) – порушення процесів формування вимовної системи рідної мови у дітей з різними мовними розладами внаслідок дефектів сприймання та вимови фонем; загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) – складне мовленнєве порушення, при якому у дитини з нормальним слухом та інтелектом порушуються усі компоненти мови [36].

Ю. Рібцун вважає, що оволодіння мовленням є складним та багатогранним психічним процесом, розвиток якого у подальшому залежить від багатьох чинників. Мовлення починає формуватися тоді, коли слух, головний мозок та артикуляційний апарат досягають певного рівня розвитку. Якщо дитина не має певних створених умов для розвитку її рухів та мовлення, то, відповідно, затримується увесь її психофізичний розвиток в цілому [37, с. 185].

За Т. Чечко, причин, які впливають на затримку мовленнєвого розвитку є безліч, серед яких можна виділити наступні: ускладнення під час вагітності та пологів матері, загальна ослабленість дитини після перенесених інфекційних захворювань, педагогічна занедбаність, відсутнє або недостатнє спілкування з малюком [52, с. 590].

Особливості порушень мовлення у дітей старшого дошкільного віку мають різноманітний характер прояву. До таких особливостей можна віднести наступні:

- неправильна вимова звуків (заміна, спотворення, пропуски);
- збіднений та обмежений словниковий запас;
- порушення лексико-граматичної сторони мовлення;
- порушення розуміння мовлення;

— обмеженість зв'язного мовлення.

Варто зауважити, що у корекційно-розвитковій роботі з дітьми старшого дошкільного віку є комплексний підхід. Саме цей підхід до подолання проблеми порушень мовлення у дітей дає змогу визначити основні напрями щодо організації корекційної роботи:

— міждисциплінарна оцінка психоемоційного стану дитини, виявлення негативних впливів на її мовленнєвий розвиток;

— забезпечення емоційної підтримки та реалізації спільної комунікативної діяльності;

— створення сприятливих соціальних умов для комунікативного розвитку дитини;

— становлення та диференціювання позитивної комунікативної мотивації;

— стимулювання та розвиток зв'язного мовлення, як основи комунікації;

— цілеспрямоване формування та розвиток у дітей старшого дошкільного віку як мовленнєвої функції [35].

Як зазначає Л. Стахова й А.Малова, мовленнєва готовність дитини до шкільного навчання включає достатній обсяг словника, належний рівень сформованості звуковимови, граматичної будови мовлення, розвиток фонематичного слуху та уявлень, а також уміння будувати зв'язні висловлювання. Одним із ключових досягнень дошкільного періоду є опанування рідної мови як основного засобу пізнання світу та взаємодії з оточенням. Саме тому своєчасне виявлення та корекція порушень мовленнєвого розвитку на дошкільному етапі забезпечують повноцінне формування всіх складових мовленнєвої системи. Зокрема, у закладах дошкільної освіти логопедичний супровід дітей із затримкою психічного розвитку зосереджується на таких провідних напрямках:

необхідність навчити зв'язно та послідовно, граматично та фонетично правильно оформлювати свої думки

робота над звуковимовою, формуванням фонематичних процесів, звукоскладової структури мовлення, яка вимагає використання спеціальних методичних прийомів

для закріплення соціально-комунікативних умінь та навичок потрібно навчити дітей застосовувати отримані на заняттях уміння мовленнєвого спілкування

Рис. 1.1. Основні аспекти логопедичного впливу на дітей із затримкою психічного розвитку

Складено на основі джерела [42, с. 126].

Л. Журавльова стверджує, що дошкільний вік є важливим етапом інтенсивного оволодіння дитиною мовою, під час якого формується та вдосконалюється фонетична, лексична, граматична складові, а також розвивається зв'язне мовлення й уміння надавати висловлюванням виразності та образності. Повноцінний мовленнєвий розвиток у цей період є ключовою передумовою для успішного інтелектуального, естетичного й морально-духовного виховання дитини, а також для засвоєння цінностей у найбільш сенситивний для цього віку [16, с. 64-65].

Логопедична робота, за Л. Журавльовою, розуміється як цілісна система корекційно-педагогічних заходів, спрямованих на гармонійний розвиток особистості та мовлення дитини з урахуванням необхідності подолання або часткової компенсації наявного мовленнєвого порушення. Основна мета логопедичної діяльності полягає в тому, щоб за допомогою регулярних, цілеспрямованих занять скоригувати мовлення дитини, зробити його більш плавним, чітким і виразним, усунути дефекти звуковимови й сформувати правильну артикуляцію. Корекційний вплив логопеда включає розвиток загальної та мовленнєвої моторики, врегулювання темпу й ритму дихання та

мовлення, стимуляцію мовленнєвої активності, удосконалення слухової уваги й фонематичного сприймання, виправлення порушень звуковимови, збагачення пасивного й активного словникового запасу [16, с. 67].

Т. Збиківська та Л. Котлова зазначають, що однією з найважливіших складових логопедичної роботи в Україні є рання діагностика та рання комплексна психолого-педагогічна допомога дитині з вадами мовлення, від ефективної організації якої в певній мірі залежить попередження виникнення вторинних відхилень в процесі становлення психофізичних функцій [17].

К. Зелінська-Любченко досліджувала корекційно-логопедичну роботу з розвитку мовлення у дітей дошкільного віку з моторною алалією. Заняття з розвитку мовлення з дітьми із моторною алалією планується за такими основними розділами:

Рис. 1.2. Напрямки логопедичної роботи при моторній алалії

Складено на основі джерела [18].

А. Довженко зазначає, що для успішної та ефективної корекційно-логопедичної роботи із дітьми, які мають затримку мовлення спочатку треба виявити, яке саме в них порушення і якого воно типу. Якщо ми говоримо про дітей із ЗНМ І рівня відносять дітей, які не можуть майже повністю розмовляти. Діти з такою стадією недорозвинення мовлення або ж белькочуть, або використовують спрощену мову, або взагалі використовують жести. Практикуючі логопеди рекомендують використовувати для стимуляції мовлення

у дітей різні методи, такі як співи., імітація звуків як музичних інструментів, так і тварин, наприклад, логоритмічні заняття та співи. Музикотерапія набуває все більшого поширення серед інших методів [13, с. 116-117].

О. Мірошніченко та Я. Бовсунівська говорять про те, що у дошкільників із мовленнєвими порушеннями процес формування словникового запасу часто супроводжується певними труднощами, що потребують підвищеної уваги та кваліфікованої логопедичної допомоги. Такі діти можуть володіти обмеженим словником або відчувати складнощі з опануванням нових слів і їх практичним використанням. Причини цього можуть полягати у фонетико-фонематичних порушеннях, недоліках лексичного розвитку чи труднощах у засвоєнні граматичних структур. Логопедична допомога передбачає проведення індивідуальних і групових занять, застосування різноманітних ігрових та інтерактивних методів, а також активну взаємодію з батьками, які підтримують набуті навички вдома [32, с. 233].

А. Довженко також досліджувала логопедичну корекційно-розвиткову роботу зі стимуляцією мовленнєвої активності у дітей молодшого віку. З кожним роком збільшується кількість дітей, які починають розмовляти в три роки або після трьох. Фахівці-логопеди на сьогодні більш сучасно підходять до корекції мовлення у дітей із затримкою мовлення. Логопеди використовують у своїй роботі дихальні, голосові та мімічні вправи. Великого значення набула нейрологопедія, що розглядає мовленнєву функцію у фокусі тих бар'єрів, які виникають на етапі первинного формування їх механізмів і далі на шляху становлення мовлення як процесу. Найчастіше використовуються співи, коментування дій, імітація звуків, складання пазлів, музикотерапія, логоритмічні заняття тощо [14, с. 358].

О. Форостян та О. Баблінюк також досліджували питання логопедичної роботи з дітьми 4-5 років із загальним недорозвитком мовлення. Для таких дітей, поруч з порушенням фонетико-фонематичного та лексико-граматичного ладу, обмеженістю запасу слів, порушенням структури слова також характерна та

недостатня сформованість процесів, які тісно пов'язані з мовленнєвою діяльністю:

Рис. 1.3. Порушення процесів, які пов'язані з мовленнєвою діяльністю

Складено на основі джерела [48, с.159].

За рекомендаціями провідних логопедів, О. Форостян та О. Баблінюк розробили власну програму логопедичної роботи з дітьми із загальним недорозвиненням мови:

1. Розширення словника та граматичного ладу

2. Розвиток фонематичного слуху

3. Розвиток дрібної моторики

4. Розвиток просторових уявлень та сприйняття

5. Формування часових уявлень

6. Формування навичок спілкування, пізнавального інтересу та довільності

Рис. 1.4. Програма логопедичної роботи з дітьми із загальним недорозвиненням мови

Складено на основі джерела [48, с.161].

Д. Старіченко говорить про те, що при затримці мовленнєвого розвитку найефективнішим є рання корекція тобто у віці до 3-х років. Завдання розвитку

визначаються у відповідності до актуального стану розвитку мовлення у дітей, а також їхніми потенційними можливостями, визначеними під час діагностики. Напрямки розвивальної роботи з дітьми раннього віку визначаються у відповідності до основних завдань:

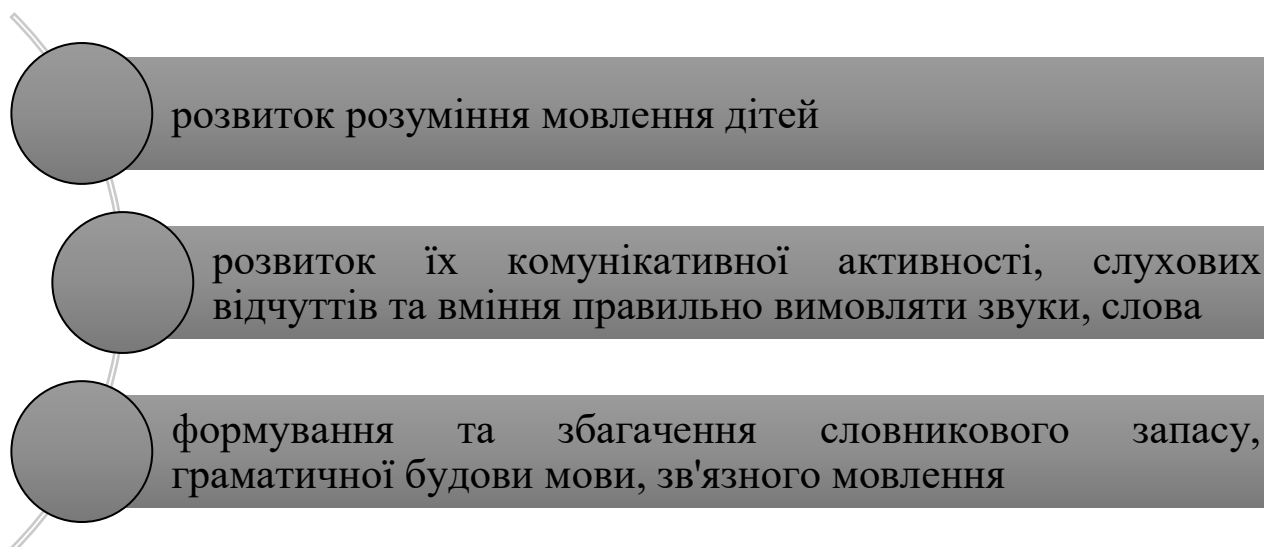

Рис. 1.5. Основні завдання розвивальної роботи з дітьми раннього віку

Складено на основі джерела [41, с.557].

В. Маршалковська досліджувала особливості логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення в умовах інклюзивної освіти. В умовах інклюзивної освіти в кожному освітньому закладі планується робота з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. Серед ознак ТПМ можна виділити наступні:

- загальний недорозвиток мовлення тяжкого ступеня;
- різко виражена обмеженість засобів мовленнєвого спілкування;
- збережена слухова функція;
- первинно збережена інтелектуальна функція.

До ТПМ відносять такі порушення: алалія, афазія, ринолалія, дизартрія, загальний недорозвиток мовлення, що супроводжуються заїканням. До кожного порушення є певна логопедична робота:

1. Логопедична робота при алалії: визначення виду алалії; визначення основних труднощів; робота над диференціацією мовленнєвих звуків або над

формуванням правильних артикуляційних укладів; збагачення пасивного словникового запасу; введення альтернативної додаткової комунікації; підтримка мотивації до спілкування.

2. Логопедична робота при афазії: визначення виду; визначення основних труднощів; робота над втраченими функціями; робота над мисленнєвими та мнестичними функціями; збагачення пасивного словникового запасу; введення альтернативної додаткової комунікації; підтримка мотивації до спілкування.

3. Логопедична робота при дизартрії: визначення уражених ділянок, ступеню важкості, м'язового тону, можливості до координації рухів; визначення основних труднощів; правильна організація процесу харчування; розвиток мисленнєвих функцій; введення альтернативної додаткової комунікації; підтримка мотивації до спілкування.

4. Логопедична робота при ринолалії: визначення уражених ділянок; визначення основних труднощів; правильна організація процесу харчування; введення альтернативної додаткової комунікації; підтримка мотивації до спілкування.

5. Логопедична робота при загальному недорозвитку мовлення: формування та розвиток лексико-граматичних засобів мови, фонематичного слуху, складової структури слова; формування правильної звуковимови, зв'язного мовлення; підготовка до оволодіння грамотою [29, с. 62-63].

Л. Павленко зазначає, що формування мовлення у дитини є складним психолого-педагогічним процесом, який залежить від багатьох факторів: когнітивного розвитку, слухового сприймання, емоційно-вольової сфери, комунікативних здібностей. Однак у дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) цей процес відбувається із суттєвими труднощами, що впливає на всі аспекти мовленнєвої діяльності, зокрема на лексико-граматичну сторону мовлення. Лексико-граматична сторона мовлення охоплює формування словникового запасу та засвоєння граматичних норм мови. У дітей із ЗНМ цей аспект мовлення характеризується недостатнім розвитком словника,

труднощами в оперуванні граматичними категоріями, а також порушеннями в побудові речень. Це призводить до проблем у спілкуванні, навчанні та соціальній адаптації. У зв'язку з цим логопедична робота має бути спрямована на подолання цих труднощів через спеціально організовані вправи, ігрові методи, а також комплексні підходи до розвитку мовлення [34, с.500].

Л. Котлова та І. Долінчук досліджували нетрадиційні методи логопедичної роботи. Система корекційно-педагогічного впливу дітей групи ризику передбачає максимально раннє включення логопедичного впливу — інколи вже з перших тижнів або місяців життя малюка. Основною формою роботи з дітьми раннього віку є емоційна взаємодія з дорослим та гра, насичена позитивними переживаннями: спочатку дитина виступає переважно пасивним учасником, однак з часом її активність поступово зростає. У сучасній спеціальній освіті спостерігається значний інтерес до використання нетрадиційних підходів у логопедичній практиці. Одним із таких інноваційних методів є ароматерапія. У широкому розумінні ароматерапія означає застосування ефірних олій для підтримки здоров'я та лікування різних станів. Аромати здатні впливати на емоційний стан: покращувати настрій, сприяти підвищенню працездатності, заспокоювати або, навпаки, активізувати. У роботі з дітьми логопеди застосовують ефірні олії лише у дуже малих концентраціях. Найчастіше використовуються олії м'яти, ромашки, лаванди, валеріани, фенхелю, чебрецю та меліси, які мають виражений заспокійливий ефект. Для стимулюючого впливу фахівці обирають олії коріандру, базиліка, лимона, петрушки, майорану, евкаліпту та інші тонізуювальні запахи [26, с.16-17].

Не менш цікавими є дослідження Л. Якуби щодо особливостей логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з диспраксією. Диспраксія — це неврологічне порушення планування та координації рухів, що суттєво ускладнює розвиток моторної, у тому числі мовленнєвої діяльності дитини. Для ефективної логокорекційної допомоги дітям з диспраксією велике значення має раннє виявлення і комплексне обстеження мовлення дітей. Логопедична діагностика повинна включати оцінку орального праксису, артикуляційної моторики,

спонтанного мовлення, здатності до імітації, просодичних характеристики [60, с.378].

Ефективна логопедична робота з дітьми з диспраксією вимагає мультисенсорного, структурованого й динамічного підходу, з врахуванням нейропсихологічних механізмів планування руху та мовлення. Спеціалізовані методики дають змогу не тільки покращити артикуляцію, але й підтримати розвиток комунікативної компетентності дитини. У світовій практиці розроблено багато підходів корекційної роботи. Основним є моторно-орієнтований підхід, основою терапії в яких виступає використання структурованих програм [60, с.378-379].

Отже, у висновку, аналізуючи особливості логопедичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку з різними мовленнєвими порушеннями ми визначили, що ефективність корекції значною мірою залежить від індивідуального підходу, комплексністю впливів та врахування нейропсихологічних механізмів мовленнєвого розвитку. Діти цього віку характеризуються високою здатністю до наслідування та ігровою спрямованістю діяльності, що створює сприятливі умови для реалізації логопедичної корекції, але водночас вимагає спеціальної організації процесу. Різні мовленнєві порушення – фонетико-фонематичне недорозвинення, загальний недорозвиток мовлення, дизартрія, ринолалія, диспраксія – мають різні механізми виникнення, що визначає специфіку логопедичної роботи.

1.2. Процес активізації міжпівкульної взаємодії як засіб розвитку психічних процесів

Розвиток психічних процесів у дітей дошкільного віку є складним багаторівневим явищем, що зумовлюється дозріванням нервової системи, формуванням сенсомоторних зв'язків, засвоєнням соціального досвіду та активною взаємодією між різними функціональними системами мозку. Одним із ключових чинників, який визначає якість і темп розвитку пізнавальної

діяльності, є рівень міжпівкульної взаємодії — узгоджена робота лівої та правої півкуль, забезпечена ефективним функціонуванням мозолистого тіла та міжпівкульних нейронних зв'язків. Сучасні нейропсихологічні дослідження підкреслюють, що недостатність міжпівкульної інтеграції може призводити до порушень уваги, пам'яті, сенсомоторної координації, просторових уявлень, а також до загального уповільнення когнітивного та мовленнєвого розвитку.

Процес активізації міжпівкульної взаємодії — це створення умов для злагодженої роботи правої та лівої півкуль головного мозку, що забезпечує розвиток мовленнєвих, когнітивних та моторних функцій дитини старшого дошкільного віку. Завдяки спеціальним вправам, ігровим та руховим методикам відбувається процес стимуляції обох півкуль та посилення міжпівкульових зв'язків, що, в свою чергу, сприяє засвоєнню мовлення, розвитку когнітивних функцій, просторової орієнтації і т.д.

Ю. Рібцун вважає, що формування міжпівкульної взаємодії є основою розвитку інтелекту, керування своїми діями та емоціями й передбачає проведення цілеспрямованої роботи з інтеграції координації, інформаційної провідності цілісності системи обох півкуль головного мозку на межі мозолистого тіла [39, с. 109].

Г. Гавриленко досліджувала розвиток міжпівкульної взаємодії як ефективний напрям активізації розумової діяльності дошкільників з ООП. Педагоги використовують різні методи роботи та прийоми корекційного впливу. Одним із таких ефективних методів корекційного впливу є розвиток міжпівкульної взаємодії або кінезіологічна корекція. Основна мета кінезіології є розвиток міжпівкульної взаємодії та синхронізація роботи півкуль головного мозку, що сприяє активізації розумової діяльності. Основними завдання кінезіології є наступні:

Рис. 1.6. Основні завдання кінезіології

Складено на основі джерела [8].

За Л. Дрозд та Н. Васильєвою, застосування кінезіологічних вправ у роботі з дітьми дошкільного віку є надзвичайно важливим інструментом, оскільки вони сприяють гармонійному розвитку психоемоційної, фізичної та ментальної сфери. Включення таких вправ у корекційну роботу допомагає підвищити розумову працездатність, покращити загальне самопочуття дитини, оптимізувати інтелектуальні процеси, а також позитивно впливає на когнітивний та фізичний розвиток. Кінезіологічні вправи спрямовані на покращення розвитку як дрібної, так і загальної моторики, що позитивно впливає на навички письма, малювання та виконання інших завдань, пов'язаних із координацією дрібних рухів [15].

Н. Василишина пише про те, що у здійсненні вищих психічних реакцій важливу роль грає спільна діяльність півкуль. Для розвитку інтелекту необхідно розвивати взаємодію між півкулями. Міжпівкульна взаємодія – це особливий механізм об'єднання лівої і правої півкуль головного мозку в єдину цілісно працюючу систему. Ця взаємодія є основою не тільки для функціонування вищих психічних функцій людини, а й повноцінного інтелектуального розвитку в цілому. Таким чином, розвиток міжпівкульних зв'язків та їх синхронної роботи позитивно впливає на розвиток вищих психічних функцій – покращується розумова діяльність. При несформованості міжпівкульної взаємодії не

відбувається повноцінного обміну інформацією між правою та лівою півкулями [7].

Півкулі мозку людини відповідають за певні функції:

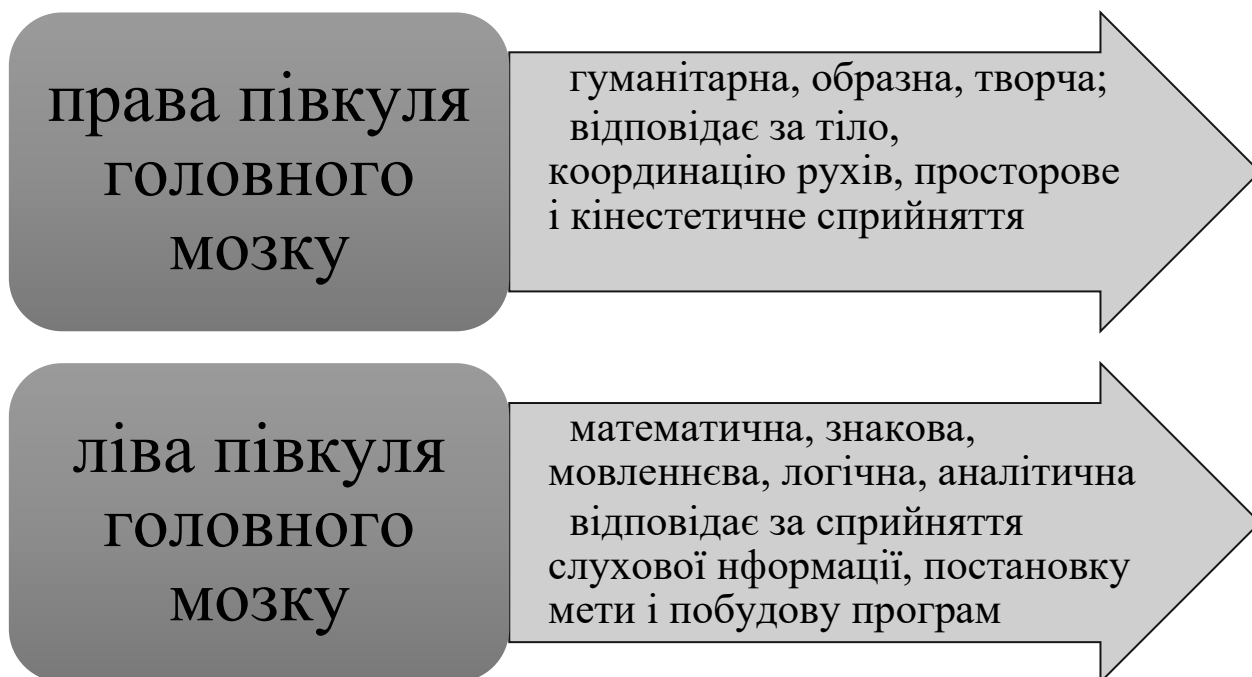

Рис. 1.7. Функції півкуль головного мозку

Складено на основі джерела [15].

Узагальнюючи усе вище сказане, можна зробити висновок, що активізація взаємодії між правою та лівою півкулями є важливим нейропсихологічним механізмом, який забезпечує цілісність, узгодженість та ефективність психічної діяльності. Саме в дошкільному віці спостерігається інтенсивний розвиток мозкових структур, формування провідних функціональних систем та вдосконалення міжпівкульних зв'язків, що створює сприятливі умови для використання спеціальних корекційно-розвивальних методів. Розвиток уваги, пам'яті, мислення, просторових уявлень та мовлення безпосередньо пов'язаний із узгодженістю роботи півкуль мозку. Вправи, які спрямовані на активізацію міжпівкульної взаємодії, сприяють підвищенню когнітивного рівня розвитку, поліпшенню психомоторної координації. Це особливо важливо для дітей зі складнощами мовленнєвого розвитку, адже мовлення є тією функцією, яка потребує скоординованої роботи різних ділянок мозку.

1.3. Використання процесу активізації міжпівкульної взаємодії у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку

Міжпівкульна взаємодія бере участь у корекції мовлення та відіграє важливу роль у даному процесі, адже мовленнєва діяльність є складним нейропсихологічним процесом, який вимагає синхронної роботи обох півкуль мозку. Хочемо зазначити, що розвиток міжпівкульної взаємодії допомагає активізувати мовленнєві центри; покращити фонематичний слух, полегшити оволодіння читанням та письмом; урівноважити емоційно-вольову сферу; координувати моторні процеси.

Підхід до корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії дозволяє комплексно впливати на формування мовленнєвої діяльності та створює базу для успішного навчання та соціальної адаптації дитини. Процес активізації міжпівкульної взаємодії має безпосередній вплив на корекцію мовлення, адже забезпечує злагоджену роботу мовленнєвих центрів та психофізіологічних механізмів, які розташовані в лівій та правій півкулі, відповідно. Активізація міжпівкульної взаємодії виступає важливим нейропсихологічним механізмом, який впливає на ефективність логопедичної корекції.

За нашими дослідженнями, у процесі корекції мовлення з використанням активізації міжпівкульної взаємодії використовуються різні завдання та вправи, які поєднують у собі мовленнєву, рухову та сенсорну активності. Такі види завдань спрямовані на роботу обох півкуль мозку та розвиток когнітивних й мовленнєвих процесів. Серед найефективніших вправ можна виділити наступні: кінезіологічні вправи – спеціальні рухові вправи, спрямовані на активізацію роботи головного мозку через узгодження діяльності правої і лівої півкулі; вправи для розвитку дрібної моторики та мовлення; вправи на розвиток просторової орієнтації; мовленнєво-рухові вправи; вправи з використанням нейропсихологічних дій.

Л. Дрозд та Н. Васильєва говорять про те, що кінезіологічна корекція відіграє ключову роль у роботі з дітьми, які мають мовленнєві, інтелектуальні та інші порушення розвитку. Як міждисциплінарна галузь, кінезіологія вивчає взаємозв'язок рухової активності та психофізіологічного стану людини. Ця методика спрямована на відновлення зв'язків між півкулями мозку за допомогою спеціальних рухових вправ, які активізують роботу нервової системи. Застосування кінезіологічних вправ сприяє покращенню координації рухів, розвитку уваги та концентрації, зміцненню пам'яті та когнітивних функцій. Крім того, вони допомагають гармонізувати психоемоційний стан дитини, що є важливим фактором для її загального розвитку та адаптації в соціальному середовищі. Застосування кінезіологічної корекції в логопедичній практиці сприяє зниженню проявів дизартрії, полегшенню процесу навчання дітей із загальним недорозвиненням мовлення, а також пришвидшує їхню адаптацію та інтеграцію в освітній процес. Завдяки кінезіологічним вправам зміцнюється психічне здоров'я дитини, що позитивно впливає на її мотивацію до навчання та соціальної взаємодії, що є важливим аспектом корекційної роботи [15].

О. Камишна зазначає, що одне з особливих місць в корекційно-розвивальній роботі з дітьми із мовленнєвими порушеннями посідає формування у них міжпівкульної взаємодії за допомогою кінезіологічних вправ. Кінезіологічні вправи – це комплекс рухів, які дозволяють активізувати та синхронізувати міжпівкульну взаємодію головного мозку, покращити розумову діяльність, пам'ять та увагу, полегшити процес засвоєння дітьми навичок читання та письма. Застосування кінезіологічних вправ в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку сприяє активізації та синхронізації міжпівкульної взаємодії, покращенню розумової діяльності, оздоровлення організму в цілому [19].

Г. Гац та В. Єрмейчук також досліджували особливості використання активізації міжпівкульної взаємодії у логопедичній роботі. Під впливом кінезіологічних тренувань міжпівкульної взаємодії утворюється єдність мозку щодо діяльності двох його півкуль, тісно пов'язаних між собою системою

нервових волокон. Саме тому для досягнення позитивних результатів у логопедичному напрямку корекційного впливу та для забезпечення здоров'язберезувальної спрямованості педагогічного процесу дослідники вважають доцільним використовувати методи кінезіології: логоритміку, кінезіологічні ігри та вправи; вправи з елементами масажу біологічно активних зон, біоенергопластику [10].

Застосування кінезіологічних методів у корекційно-розвивальній роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, відкриває фахівцям широкі можливості. Зокрема, це сприяє розвитку уваги, пам'яті та образного мислення; формуванню базових ритмічних структур, що створюють підґрунтя для оволодіння просторовими уявленнями; удосконаленню фонетичної складової мовлення та збагаченню як пасивного, так і активного словника. Крім того, такі методи допомагають розширити уявлення дітей про навколишній світ, стимулюють уміння будувати власні висловлювання та підвищують їхню мотивацію до участі в роботі з подолання звукових порушень і загального розвитку мовлення [10].

У висновку, можна сказати, що активізація міжпівкульної взаємодії є важливою складовою сучасного корекційно-розвивального підходу у роботі з дітьми старшого дошкільного віку, які мають мовленнєві порушення. Взаємодія півкуль головного мозку забезпечує узгоджену роботу психічних процесів, що є критично важливим для формування мовлення, особливо фонетико-фонематичних, лексико-граматичних та комунікативних компонентів. Використання вправ, спрямованих на стимуляцію міжпівкульних зв'язків, сприяє розвитку довільної уваги, пам'яті, мислення, сенсомоторної координації та темпо-ритмічної організації мовлення, що безпосередньо впливає на мовленнєвий розвиток. Активізація міжпівкульної взаємодії у логопедичній практиці дозволяє значно покращити якість засвоєння мовленнєвого матеріалу, зробити корекційний процес більш ефективним та результативним.

Висновки до 1 розділу

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу щодо теоретичних основ корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії ми дійшли певних висновків. Процес активізації міжпівкульної взаємодії є важливим у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку, оскільки він комплексно впливає на мовленнєвий розвиток дитини. Міжпівкульова взаємодія бере участь у корекції мовлення та відіграє важливу роль у даному процесі, адже мовленнєва діяльність є складним нейропсихологічним процесом, який вимагає синхронної роботи обох півкуль мозку. Хочемо зазначити, що розвиток міжпівкульної взаємодії допомагає активізувати мовленнєві центри; покращити фонематичний слух, полегшити оволодіння читанням та письмом; урівноважити емоційно-вольову сферу; координувати моторні процеси.

Активізація взаємодії між правою та лівою півкулями є важливим нейропсихологічним механізмом, який забезпечує цілісність, узгодженість та ефективність психічної діяльності. Саме в дошкільному віці спостерігається інтенсивний розвиток мозкових структур, формування провідних функціональних систем та вдосконалення міжпівкульних зв'язків, що створює сприятливі умови для використання спеціальних корекційно-розвивальних методів. Розвиток уваги, пам'яті, мислення, просторових уявлень та мовлення безпосередньо пов'язаний із узгодженістю роботи півкуль мозку.

Використання вправ, спрямованих на стимуляцію міжпівкульних зв'язків, сприяє розвитку довільної уваги, пам'яті, мислення, сенсомоторної координації та темпо-ритмічної організації мовлення, що безпосередньо впливає на мовленнєвий розвиток. Активізація міжпівкульної взаємодії у логопедичній практиці дозволяє значно покращити якість засвоєння мовленнєвого матеріалу, зробити корекційний процес більш ефективним та результативним.

РОЗДІЛ II

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Дидактична модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії

Сучасні тенденції розвитку логопедичної науки засвідчують про те, що зростає інтерес до нейропсихологічних основ мовленнєвого розвитку, зокрема механізмів міжпівкульної взаємодії як одного з чинників формування мовленнєвих функцій. Для дітей старшого дошкільного віку, у яких відзначаються порушення мовлення, спостерігається недостатня координація діяльності півкуль, що може суттєво ускладнювати засвоєння фонетико-фонематичних, лексико-граматичних та комунікативних навичок. Тому це вказує на актуальність створення дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Перед розробленням дидактичної моделі нами було проведено опитування серед вчителів-логопедів, які працюють з дітьми старшого дошкільного віку з порушенням мовлення щодо корекції мовлення в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. У опитуванні взяли участь 12 вчителів-логопедів, які мають різний досвід роботи, форми та методи роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення та порушення психофізичного розвитку (Додаток А).

На перше запитання «Ваш педагогічний досвід роботи вчителем-логопедом» ми отримали такі відповіді: 41,67% опитуваних спеціалістів мають досвід роботи до 3 років; 33,33% опитуваних працюють від 3 до 10 років, а 25% учасників опитування мають досвід роботи від 10 до 20 років (рис.2.1.).

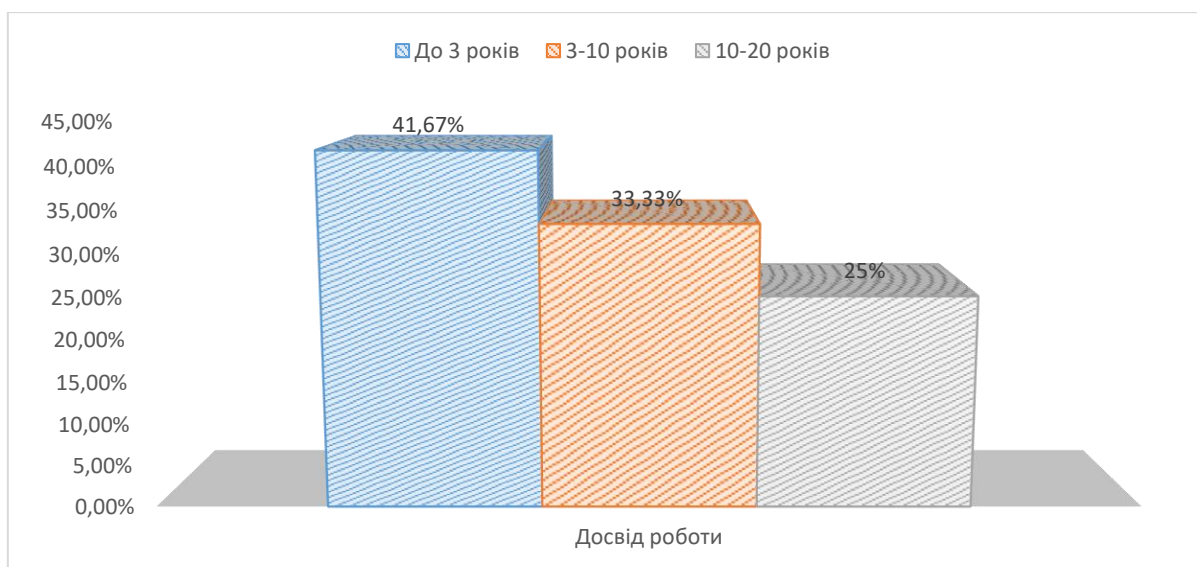

Рис. 2.1. Результати опитування щодо запитання «Ваш педагогічний досвід роботи вчителем-логопедом»

Відповідно до наступного запитання «З якими мовленнєвими порушеннями Ви, зазвичай, працюєте?» ми отримали такі відповіді: загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) – 41,67%; фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) – 16,67%; дизартричні порушення – 16,67%; з усіма мовленнєвими порушення – 25% (рис. 2.2.).

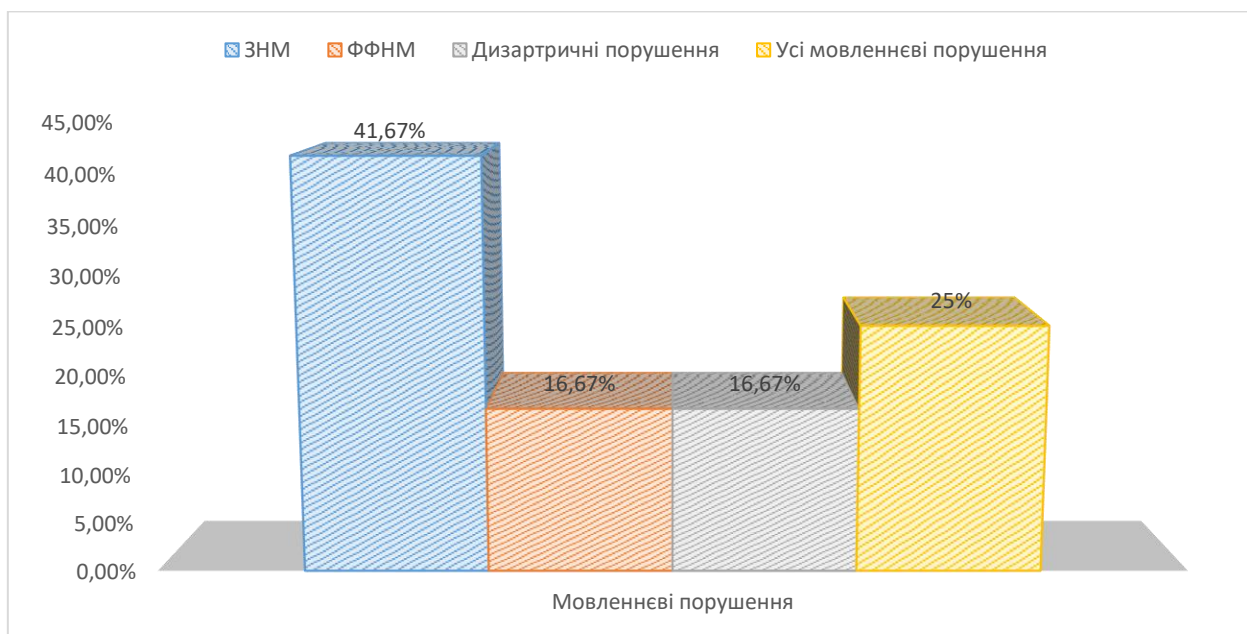

Рис. 2.2. Результати опитування щодо запитання «Мовленнєві порушення, з якими працюють вчителі-логопеди»

Стосовно запитання «Чи знаєте Ви поняття «міжпівкульна взаємодія» контексті мовленнєвого розвитку?» ми дізналися, що добре обізнані 16,67% опитуваних; частково обізнані 58,33% вчителів-логопедів; не знайомі з таким поняттям 25% учасників опитування (рис.2.3.)

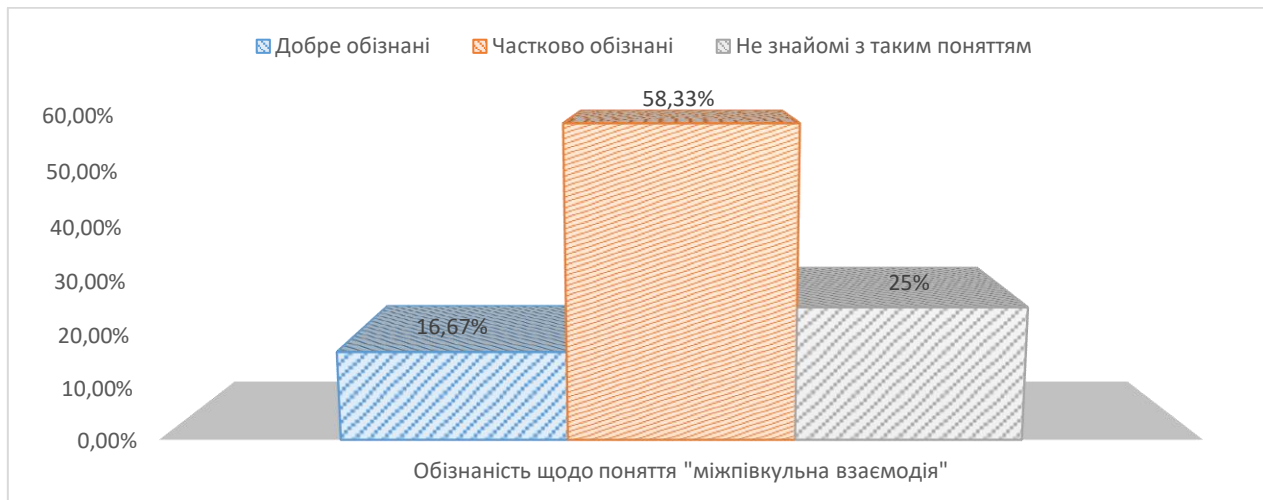

Рис. 2.3. Результати опитування щодо питання «Чи знаєте Ви поняття «міжпівкульна взаємодія» контексті мовленнєвого розвитку?»

Аналізуючи відповіді на запитання «Звідки Ви отримали інформацію про механізми міжпівкульної взаємодії?» ми дізналися, що 33,33% вчителів-логопедів дізналися про це під час підвищення кваліфікації та проходження професійних курсів; 25% вчителів-логопедів дізналися про це зі спеціальної літератури; ще 25% опитуваних про це дізналися від колег; ще 16,67% учасників дізналися про міжпівкульову взаємодію з власної практики (рис.2.4.).

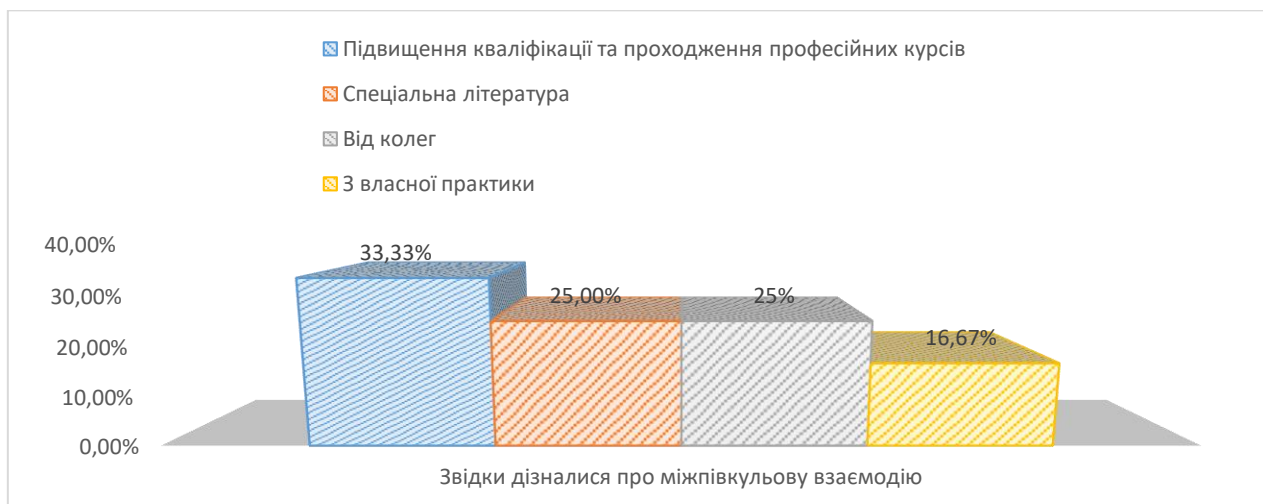

Рис. 2.4. Результати опитування щодо питання «Звідки Ви дізналися інформацію про механізми міжпівкульної взаємодії?»

На запитання «Як Ви оцінюєте значущість міжпівкульної взаємодії для мовленнєвого розвитку дітей?» ми отримали такі відповіді: дуже важлива – 33,33%; важлива, але не є вирішальною – 41,67%; не дуже значна – 8,33%; важко відповісти – 16,67% (рис.2.5.).

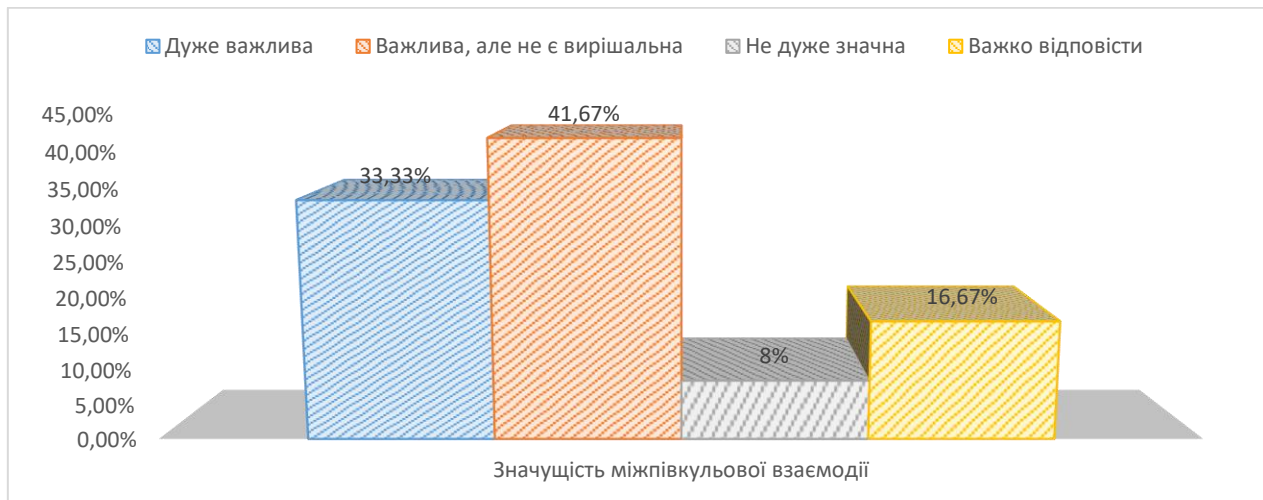

Рис. 2.5. Результати опитування щодо питання «Значущість міжпівкульної взаємодії»

Аналізуючи відповіді на запитання «Чи використовуєте ви у своїй практиці вправи/методики, спрямовані на активізацію міжпівкульної взаємодії?» ми дізналися, що регулярно використовують 33,33% опитуваних; іноді використовують 50% вчителів-логопедів; ще 16,67% ніколи не використовують у роботі (рис.2.6.).

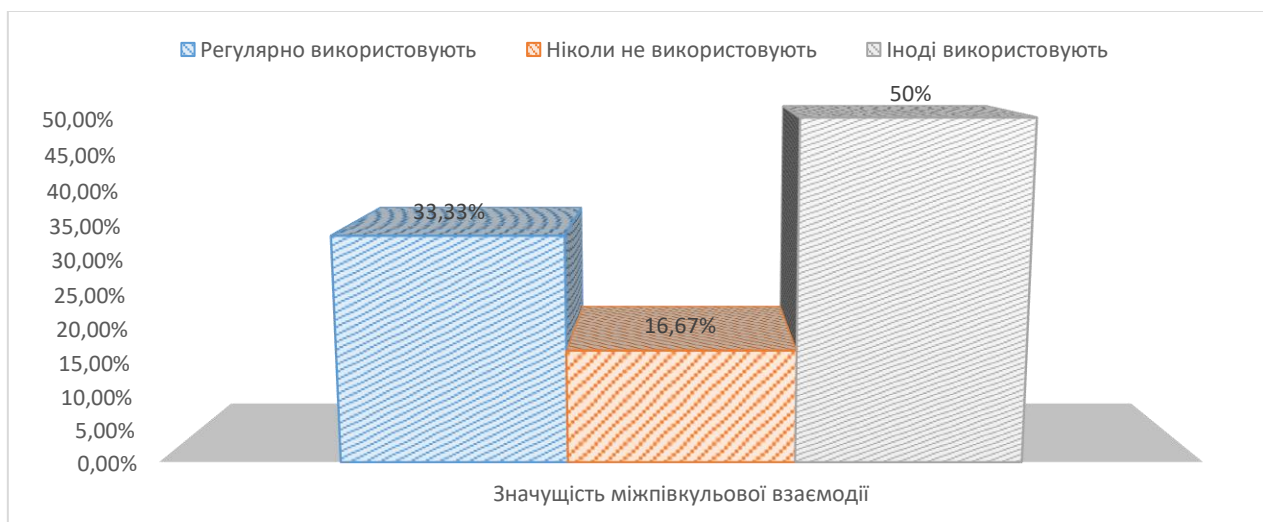

Рис. 2.6. Результати опитування на запитання «Чи використовуєте ви у своїй практиці вправ/методики, спрямовані на активізацію міжпівкульної взаємодії?»

На останнє запитання «У яких напрямках корекційної роботи ви бачите найбільший ефект від активізації міжпівкульної взаємодії?» ми маємо такі відповіді: формування фонетико-фонематичної системи – 16,67%; розвиток зв'язного мовлення – 16,67%; збагачення словника – 25%; артикуляційна моторика та загальна моторика – 41,67% (рис.2.7.).

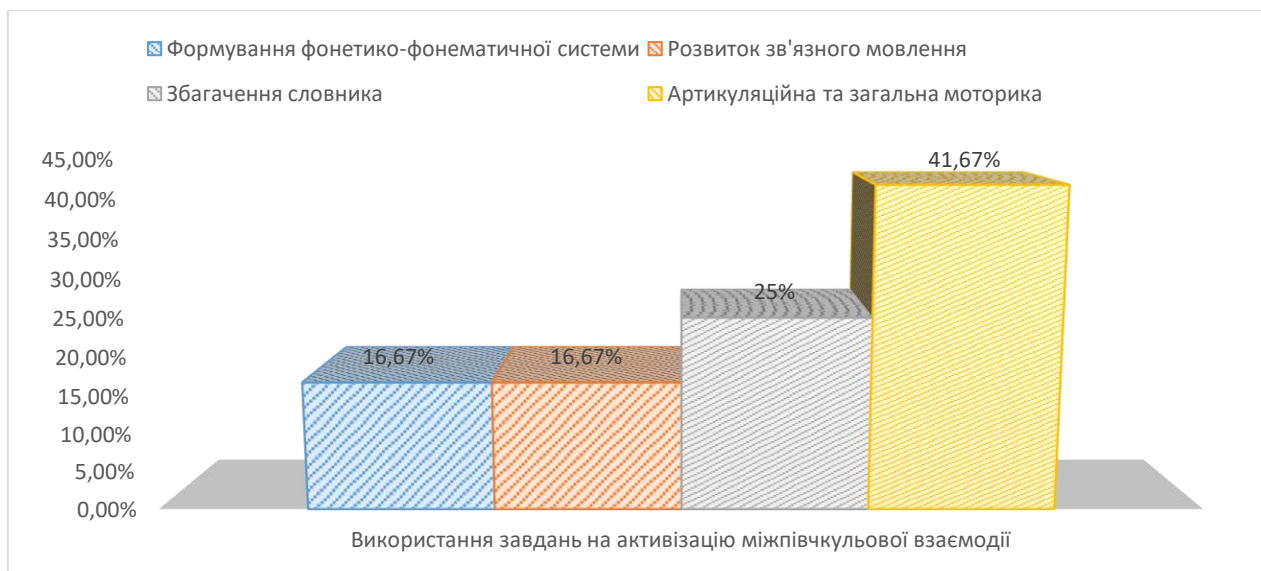

Рис. 2.7. Результати опитування на запитання «У яких напрямках корекційної роботи ви бачите найбільший ефект від активізації міжпівкульної взаємодії?»

Проаналізувавши відповіді вчителів-логопедів, ми побачили, що більшість спеціалістів частково обізнані щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії, не часто використовують завдання на активізацію міжпівкульної взаємодії та вважають, що такі завдання не є значно важливими у логопедичній роботі, тому використання процесу активізації міжпівкульної взаємодії у логопедичній роботі є актуальним питанням, що визначає мету нашого дослідження.

Метою констатувального етапу є розробити та експериментально перевірити дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії.

Констатувальний етап дослідження було проведено на базі Інтегративно-ресурсного центру №2 Миколаївської міської ради. До обстеження було залучено 8 дітей із ЗНМ, які були поділені на експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи по 4 дитини, відповідно.

Нами було розроблено критеріально-показникову базу нашого дослідження. *Першим критерієм став «когнітивний».* Це сукупність показників, що відображають рівень розвитку пізнавальних процесів, які забезпечують формування, розуміння та використання мовлення. Він допомагає оцінити не тільки мовленнєві, а й мисленнєві та нейропсихологічні механізми. Критеріальними показниками стали:

- сформованість просторової орієнтації;
- сформованість сенсомоторних процесів;
- сформованість міжпівкульових зв'язків.

Другим критерієм став «мовленнєвий». Є основним комплексом показників, що відображають рівень сформованості всіх компонентів мовлення дитини. Він дозволяє визначити структуру порушення, виявити провідні та супутні мовленнєві недоліки. Цей критерій охоплює оцінку усіх структурних компонентів мовлення, які взаємопов'язані між собою. Критеріальними показниками стали наступні:

- сформованість фонематичних процесів;
- сформованість артикуляційної та дрібної моторики;
- сформованість звукової сторони мовлення.

До кожного критерію та показників було розроблено діагностичні завдання та оцінна шкала для визначення рівня сформованості, що містила високий, середній та низький рівні. Продемонструємо ці завдання (додаток Б).

Відповідно *першого показника когнітивного критерію – сформованість просторової орієнтації* – нами було розроблено наступні завдання:

1. Діагностичне завдання «Ліво-право».

Мета: визначити рівень сформованості просторової орієнтації.

Хід проведення: перед дітьми ставиться завдання – необхідно показати: де ліва рука; де права рука; де ліва нога; де права нога. Після цього дитині пропонується підняти ліву руку та праву ногу, і, навпаки, праву руку та ліву ногу.

Після цього також пропонується підняти праву руку і праву ногу, ліву руку і ліву ногу.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина швидко та правильно орієнтується у тілі, у сторонах тіла (право-ліво), правильно виконує усі інструкції логопеда;

2) середній рівень (2 бали) – дитина не завжди правильно орієнтується у тілі, у сторонах тіла (право-ліво), не завжди правильно виконує інструкції логопеда;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не орієнтується у тілі та сторонах тіла (право-ліво), неправильно виконує інструкції або виконує їх тільки за допомогою логопеда.

2. Діагностичне завдання «Постав іграшку»

Мета: визначити рівень сформованості просторової орієнтації.

Хід проведення: перед дитиною ставиться дві коробки та м'яка іграшка. Дитині пропонується ставити іграшку відповідно до інструкції:

- постав іграшку перед коробкою;
- постав іграшку за коробкою;
- постав іграшку між двома коробками;
- постав іграшку зліва від коробки;
- постав іграшку справа від коробки.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина швидко та правильно орієнтується у тілі, у сторонах тіла (право-ліво), правильно виконує усі інструкції логопеда;

2) середній рівень (2 бали) – дитина не завжди правильно орієнтується у тілі, у сторонах тіла (право-ліво), не завжди правильно виконує інструкції логопеда;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не орієнтується у тілі та сторонах тіла (право-ліво), неправильно виконує інструкції або виконує їх тільки за допомогою логопеда.

3. Діагностичне завдання «Пройди за маршрутом»

Мета: визначити рівень сформованості просторової орієнтації.

Хід проведення: на підлозі лежать невеличкі килимки. Дитині пропонується пройти на вказаним логопедом маршрутом: зроби крок вперед – поверни направо – зроби два кроки назад – поверни наліво – зроби два кроки вперед.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина швидко та правильно орієнтується у тілі, розуміє право-ліво-вперед-назад, правильно виконує усі інструкції логопеда;

2) середній рівень (2 бали) – дитина не завжди правильно орієнтується у тілі, не чітко розуміє право-ліво-вперед-назад, не завжди правильно виконує інструкції логопеда;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не орієнтується у тілі, не розуміє право-ліво-вперед-назад, неправильно виконує інструкції або виконує їх тільки за допомогою логопеда.

4. Діагностичне завдання «Опиши, де знаходиться предмет»

Мета: визначити рівень сформованості просторової орієнтації.

Хід проведення: дитині пропонується розглянути малюнки та визначити, де знаходяться предмети. Наприклад, де лежить іграшка; де стоїть людина; де сидить пташка і т.д.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина швидко та правильно орієнтується у просторі, розуміє право-ліво-вперед-назад, правильно визначає де знаходиться предмет;

2) середній рівень (2 бали) – дитина не завжди правильно орієнтується у просторі, не чітко розуміє право-ліво-вперед-назад, не завжди правильно визначає де знаходиться предмет;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не орієнтується у тілі, не розуміє право-ліво-вперед-назад, неправильно визначає де знаходиться предмет або визначає тільки за допомогою логопеда.

Наступним *критеріальним показником когнітивного критерію став «сформованість сенсомоторних процесів»*, для якого нами було розроблено наступні діагностичні завдання:

1. Діагностичне завдання «Обведення контурів»

Мета: визначити рівень сформованості сенсомоторних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується намалювати фігури, обводячи їх по контуру. Варто обвести фігури, не виходячи за лінії. Потрібно звернути увагу на рівність ліній, точність рухів. Використовувати варто фігури: коло, квадрат, трикутник, хвиляста лінія.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання, швидко та точно малює фігури за лініями, рухи точні, лінії рівні;

2) середній рівень (2 бали) – дитина частково правильно виконує завдання, не точно малює фігури за лініями, рухи не зовсім точно, а лінії не дуже рівні;

3) низький рівень (1 бал) – дитина неправильно виконує завдання, фігури намальовано неточно, лінії не рівні, а рухи не точні.

2. Діагностичне завдання «З'єднай крапки»

Мета: визначити рівень сформованості сенсомоторних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується намалювати фігури, з'єднуючи крапки між собою. Потрібно звернути увагу на рівність ліній, точність рухів. Використовувати варто фігури: коло, квадрат, трикутник, прямокутник.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання, швидко та точно малює фігури за крапками, рухи точні, лінії рівні;

2) середній рівень (2 бали) – дитина частково правильно виконує завдання, не точно малює фігури за крапками, рухи не зовсім точно, а лінії не дуже рівні;

3) низький рівень (1 бал) – дитина неправильно виконує завдання, фігури намальовано неточно, лінії не рівні, а рухи не точні.

3. Діагностичне завдання «Ритмічне відтворення»

Мета: визначити рівень сформованості сенсомоторних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується повторити за логопедом, який буде відбивати ритм (долонями або паличками). Варто оцінити точність, відтворення темпу, кількість повторів для засвоєння.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання, швидко та точно повторює ритмічні вправи;

2) середній рівень (2 бали) – дитина частково правильно виконує завдання, не точно повторює ритмічні вправи, потребує декілька повторень для точного виконання;

3) низький рівень (1 бал) – дитина неправильно виконує завдання, не точно повторює ритмічні вправи або виконує їх за допомогою логопеда, потребує багатьох повторень для точного виконання.

4. Діагностичне завдання «Впізнай предмет на дотик»

Мета: визначити рівень сформованості сенсомоторних процесів.

Хід проведення: перед дитиною на стіл кладуться предмети. Після цього дитині пропонують заплющити очі та на дотик визначити, що це за предмет. Варто звернути увагу на те, як дитина досліджує предмет, як швидко вона впізнає цей предмет і чи правильно вона його впізнає.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання, швидко та точно відгадує предмет;

2) середній рівень (2 бали) – дитина потребує часу, щоб відгадати предмет на дотик, не завжди правильно визначає предмет;

3) низький рівень (1 бал) – дитина потребує значно більше часу на відгадування предмету на дотик, майже неправильно визначає предмет.

Останнім критеріальним показником когнітивного критерію став *«сформованість міжпівкульових зв'язків»*, для якого нами було розроблено наступні діагностичні завдання:

1. Діагностичне завдання «Дзеркальні рухи»

Мета: визначити рівень сформованості міжпівкульових зв'язків.

Хід проведення: дитині пропонується виконувати рухи руками за логопедом – рухи потрібно повторювати дзеркало або симетрично.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання за логопедом, рухи точні;

2) середній рівень (2 бали) – дитина не зовсім точно виконує рухи, іноді плутаються у рухах;

3) низький рівень (1 бал) – дитина неправильно виконує руху, потребує сторонньої допомоги від логопеда.

2. Діагностичне завдання «Дві руки-два рухи»

Мета: визначити рівень сформованості міжпівкульових зв'язків.

Хід проведення: дитині пропонується повторювати рухи руками, одна рука – один рух, інша рука – інший рух. Варто спостерігати за точністю та правильністю виконання рухів.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання за логопедом, рухи точні;

2) середній рівень (2 бали) – дитина не зовсім точно виконує рухи, іноді плутаються у рухах;

3) низький рівень (1 бал) – дитина неправильно виконує руху, потребує сторонньої допомоги від логопеда.

3. Діагностичне завдання «Кулак-долоня-ребро»

Мета: визначити рівень сформованості міжпівкульових зв'язків.

Хід проведення: дитині пропонується виконати пробу «кулак-долоня-ребро». Спочатку вправа виконується разом з логопедом, а потім дитина має виконати вправу сама.

Оцінна шкала:

1) **високий рівень (3 бали)** – дитина правильно виконує завдання за логопедом та самостійно, рухи точні;

2) **середній рівень (2 бали)** – дитина не зовсім точно виконує рухи, іноді плутаються у рухах, більш точно виконують рухи разом з логопедом, аніж самостійно;

3) **низький рівень (1 бал)** – дитина неправильно виконує руху, потребує сторонньої допомоги від логопеда; ні за прикладом, ні самостійно дитина правильно виконати завдання не можуть.

4. Діагностичне завдання «Малюємо одночасно»

Мета: визначити рівень сформованості міжпівкульових зв'язків.

Хід проведення: дитині пропонується намалювати фігури різними руками одночасно. Наприклад, лівою рукою малюємо коло, а правою рукою трикутник. Спостерігаємо за точністю рухів, за правильністю виконання, контроль рухів та здатністю до одночасного виконання різних рухів.

Оцінна шкала:

1) **високий рівень (3 бали)** – дитина правильно виконує завдання, одночасно малює різні фігури;

2) **середній рівень (2 бали)** – дитині важко виконувати дане завдання, їй не зовсім вдається одночасно малювати різні фігури;

3) **низький рівень (1 бал)** – дитина не змогла виконати завдання, їй не вдається одночасно малювати різні фігури.

Відповідно до *другого критерію – мовленнєвого* – нами також було розроблено діагностичні завдання до кожного критеріального показника. Відповідно, *перший показник мовленнєвого критерію – сформованість*

фонематичних процесів, нами було розроблено діагностичні завдання (додаток Б).

1. Діагностичне завдання «Впіймай звук»

Мета: визначити рівень сформованості фонематичних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується серед ряду складів та слів піймати зазначає звук. Логопед називає ряд складів, а потім ряд слів де є та немає даного звуку. Дитині потрібно плеснути в долоні, тупнути ніжкою, чи виконати якусь дію, яка буде означати, що почула цей звук.

Звук С:

Склади – СА, БО, ЖО, СО, ЗУ, СЕ, МИ, РИ, СІ, ДА, СИ.

Слова – сонце, зірка, заметіль, шорти, сито, жолудь, собака, оса, кошик, коса.

Звук З:

Склади – ХО, ЗУ, ЖИ, ГО, ЗЕ, НЕ, ЗО, ВУ, ЛІ, ЗА.

Слова – зима, парк, діти, мороз, холод, різка, лялька, жито, медуза.

Звук Ж:

Склади – ЛА, ЖА, ПО, ЛУ, КЕ, ЖИ, ЖО, ЗЕ, ЖУ, ЖУ.

Слова – жовтень, липа, дупло, білка, зима, жито, лоша, ожина, жолудь.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання, правильно виділяє у словах та складах;

2) середній рівень (2 бали) – дитина робить помилки при визначенні звуку у словах та складах, не завжди правильно визначає наявність у словах та складах;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не змогла виконати завдання, їй важко визначити наявність звуку у словах або складі, робить вона це переважно неправильно.

2. Діагностичне завдання «Повтори за мною»

Мета: визначити рівень сформованості фонематичних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується повторити за логопедом склади та слова, які схожі за звучанням: СА-ША, ПА-БА, МА-ПА, ЛА-РА, ЗА-ЖА, СА-ЗА, ВУ-ФУ. ШАПКА-САПКА, МИСКА-ЛИСКА, РАК-ЛАК, КОЗА-КОСА.

Оцінна шкала:

- 1) **високий рівень (3 бали)** – дитина правильно виконує завдання, правильно повторює склади та слова;
- 2) **середній рівень (2 бали)** – дитина робить помилки при називанні складів та слів, не завжди правильно повторює слова та склади, потребує повторного називання;
- 3) **низький рівень (1 бал)** – дитина не змогла виконати завдання, їй важко правильно називати склади і слова, потребує повторного називання.

3. Діагностичне завдання «Перший та останній звук у словах»

Мета: визначити рівень сформованості фонематичних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується подивитися на малюнки зі словами та визначити, який перший звук у слові та останній. Наприклад, ЗИМА – З та А; СОНЦЕ – С та Е; ДИТИНА – Д та А; ОГІРОК – О та К; ЗАЄЦЬ – З та Ц'; ЖОЛУДЬ – Ж та Д'; КВІТИ – К та И.

Оцінна шкала:

- 1) **високий рівень (3 бали)** – дитина правильно виконує завдання, визначає перший та останній звуки у словах;
- 2) **середній рівень (2 бали)** – дитина робить помилки при визначенні першого та останнього звуку в словах;
- 3) **низький рівень (1 бал)** – дитина не змогла виконати завдання, їй важко правильно визначити перший та останній звук у словах.

4. Діагностичне завдання «Де стоїть звук»

Мета: визначити рівень сформованості фонематичних процесів.

Хід проведення: дитині пропонується визначити, де у слові стоїть звук: на початку, всередині або вкінці. Наприклад, звук С – сонце, звук Ж – ожина, звук О – яблуко, звук Л – лапа, звук Р – тарілка, звук Н – слон.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує завдання, визначає місце звуку у словах;

2) середній рівень (2 бали) – дитина робить помилки при визначенні місця звуку у словах;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не змогла виконати завдання, їй важко правильно визначити місце звуку у словах.

Відповідно до другого критеріального показника мовленнєвого критерію – *сформованість артикуляційної та дрібної моторики* – ми розробили наступні завдання:

1. Діагностичне завдання «Вправний язичок»

Мета: визначити рівень сформованості артикуляційної моторики.

Хід проведення: дитині пропонується виконати артикуляційні завдання: статичні та динамічні. Вправи для виконання: «Парканчик», «Трубочка», «Гойдалка», «Годинник», «Грибочок», «Конячка», «Голочка», «Горішки», «Лопаточка», «Барабанчик», «Маляр», «Бублик».

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує артикуляційні завдання, не спостерігаються порушення тонусу м'язів;

2) середній рівень (2 бали) – дитина з труднощами виконує артикуляційні завдання, спостерігається порушення тонусу м'язів;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не змогла виконати артикуляційні завдання, спостерігається порушення тонусу м'язів.

2. Діагностичне завдання «Пальчикові рухи»

Мета: визначити рівень сформованості дрібної моторики.

Хід проведення: дитині пропонується виконати різні рухи пальчиками. Варто подивитися на малюнки та повторити рухи пальчиками. Варто звернути увагу, як дитина виконуватиме рухи пальчиками.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина правильно виконує пальчикові завдання, без труднощів;

2) середній рівень (2 бали) – дитина з труднощами виконує пальчикові завдання, важко скласти пальчики у відповідній формі;

3) низький рівень (1 бал) – дитина не змогла виконати пальчикові завдання, важко скласти пальчики у відповідній формі.

Останнім критеріальним показником мовленнєвого критерію став *«сформованість звукової сторони мовлення»*, для якого нами було розроблено наступні діагностичні завдання:

1. Діагностичне завдання «Звукові доріжки»

Мета: визначити рівень сформованості звукової сторони мовлення.

Хід проведення: дитині пропонується розглянути «звукові доріжки» та назвати усі слова, які на них зображені. Звуки: свистячі – С, С', З, З', Ц, Ц'; шиплячі – Ш, Ж, Щ, Ч; сонорні – Л, Л', Р, Р'.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина немає порушень звуковимови, усі звуки сформовані правильно;

2) середній рівень (2 бали) – дитина має порушення однієї групи звуків або декількох звуків з групи;

3) низький рівень (1 бал) – дитина має порушення декількох груп звуків, що значно впливає на мовлення.

2. Діагностичне завдання «Дії»

Мета: визначити рівень сформованості звукової сторони мовлення.

Хід проведення: дитині пропонується розглянути малюнки та назвати дії, які відбуваються на малюнку. Наприклад, собачка їсть кісточку, кішка спить на дивані, хлопчик грає у футбол, дівчинка малює квіти.

Оцінна шкала:

1) високий рівень (3 бали) – дитина немає порушень звуковимови, усі звуки сформовані правильно, складова структура слова не порушена;

2) середній рівень (2 бали) – дитина має порушення однієї групи звуків або декількох звуків з групи, спостерігаються порушення складової структури слова;

3) низький рівень (1 бал) – дитина має порушення декількох груп звуків, що значно впливає на мовлення; спостерігаються порушення складової структури слова.

Після створення критеріально-показникової бази та діагностичних завдань до них, нами було розроблено *дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії*. Дана модель містить у собі три етапи:

— *I етап – підготовчий. Мета даного етапу* – створення дидактичних умов для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії. *Зміст та форми роботи на даному етапі* були наступні: робота над розвитком фонематичних процесів, артикуляційної та дрібної моторики, робота над просторовою орієнтацією, робота над міжпівкульовими зв'язками, робота із сенсомоторними процесами. Було розроблено логопедичні ігри, завдання, вправи, заняття. *Педагогічними умовами* стали: адаптація засобів корекції до особливостей мовленнєвої та пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку; створення необхідного мовленнєвого середовища, створення емоційно-позитивного настрою.

— *II етап – практичний. Мета етапу* – корекція мовлення у процесі активізації міжпівкульної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку. *Зміст та форми роботи*: робота над корекцією звукової сторони мовлення, постановка звуків. Розроблено логопедичні ігри, завдання, вправи, заняття. *Педагогічні умови*: залучення дітей до корекційної роботи, виконання завдань у різних ситуаціях мовленнєвого спілкування.

— *III етап – закріплювальний. Мета*: закріпити навички, здобуті на попередніх етапах у процесі активізації міжпівкульної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні умови*: комунікативна спрямованість на перенесення закріплених в ході корекційної роботи навичок та умінь в повсякденні умови спілкування

Дидактична модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії

I етап – підготовчий

Мета: створення дидактичних умов для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії

Зміст та форми роботи:

робота над розвитком фонематичних процесів, артикуляційної та дрібної моторики, робота над просторовою орієнтацією, робота над міжпівкульовими зв'язками, робота із сенсомоторними процесами. Розробка логопедичних ігор, завдань, вправ, занять.

Педагогічні умови:

Адаптація засобів корекції до особливостей мовленнєвої та пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку; створення необхідного мовленнєвого середовища, створення емоційно-позитивного настрою

II етап – практичний

Мета: корекція мовлення у процесі активізації міжпівкульної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку.

Зміст та форми роботи:

робота над корекцією звукової сторони мовлення, постановка звуків. Розробка логопедичних ігор, завдань, вправ, занять.

Педагогічні умови:

залучення дітей до корекційної роботи, виконання завдань у різних ситуаціях мовленнєвого спілкування.

III етап – закріплювальний

Мета: закріпити навички, здобуті на попередніх етапах у процесі активізації міжпівкульної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку.

Зміст та форми роботи:

робота над автоматизацією та диференціацією звуків у мовленні. Розробка логопедичних ігор, завдань, вправ, занять.

Педагогічні умови:

комунікативна спрямованість на перенесення закріплених в ході корекційної роботи навичок та умінь в повсякденні умови спілкування

До кожного з етапів дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії нами було розроблено логопедичні заняття, ігрові завдання, вправи. Продемонструємо розробки для дидактичної моделі.

Фрагмент ігрового активного заняття №1

Мета: розвивати фонематичні процеси (фонематичного слуху, аналізу, синтезу, диференціації звуків).

Завдання:

— корекційно-розвивальні (вдосконалювати вміння розрізняти звуки на слух; розвивати вміння виділяти звук у слові; формувати навички звукового аналізу; активізувати міжпівкульні зв'язки через вправи, розвивати мовленнєво-рухову координацію);

— виховні (формувати вміння слухати та виконувати інструкції; підтримувати інтерес до мовленнєвої діяльності).

Матеріали: зображення змійки, зображення різних літер, різні малюнки на свистячі, шиплячі та сонорні звуки.

Хід проведення

I. Організаційний момент.

Логопед вітається з дітьми, налаштовуються на роботу. Логопед пропонує дітям стати у коло. **Вправа «З'єднай долоньки».** Діти піднімають руки вгору та з'єднують долоньки, потім опускають ручки вниз, повторюють цю вправу 3-5 разів.

II. Активізація міжпівкульної взаємодії.

Вправа «Перехресні кроки». Дітям пропонується виконати вправу – лівим ліктем доторкнутися до правого коліна, і, навпаки, правим ліктем до лівого коліна. При цьому під час рухів діти мають повторювати склади: СА-ША, ЗА-ЖА, МА-ПА, ЛА-РА.

Вправа «Змійки». Дітям пропонується виконати завдання: ліва і права ручки виконують рухи ніби повзе змійка. Спочатку ліва рука виконує «хвилясті»

рухи, промовляючи «СА-СА-СА», потім права ручка виконує «хвилясті» рухи, промовляючи «ША-ША-ША». Повторюємо склади ЗА-ЗА-ЗА, ЖА-ЖА-ЖА, ЦА-ЦА-ЦА, ЧА-ЧА-ЧА.

III. Основна частина.

Вправа «Почуй звук». Логопед вимовляє звуки парами (С-Ш, Л-Р). Якщо дитина почула звук «С» – піднімає ліву руку, якщо почула звук «Ш» – піднімає праву руку. Працюємо так само з парами звуків З-Ж, Л-Р, Ц-Ч.

Вправа «Який малюнок?». Дітям пропонується подивитися на малюнки і коли логопед називає певний звук, дитина має знайти той малюнок, на який починається це слово. Наприклад, звук С – слово «сонце», звук З – слово «заєць», звук Ш – «шапка».

Вправа «Звуковий килимок». Перед дитиною лежать три килимки: кожен з килимків означає наявність звуку у слові – на початку, всередині та вкінці. Дитині потрібно стати на той килимок, де він почує певний звук у слові.

IV. Заклучна частина.

Вправа «Поверни голову». Дітям пропонується повертати голову в різні сторони і називати певні слова: поворот вліво – склад «СА», поворот вправо – склад «ША»; поворот вліво – склад «ЗУ», поворот вправо – склад «ЖУ»; поворот вліво – склад «ЦЕ», поворот вправо – склад «ЧЕ».

Обговорення: що сьогодні було виконано на занятті? які завдання робили? Прощання з дітьми.

Фрагмент ігрового активного заняття №2

Мета: розвивати фонематичні процеси (фонематичного слуху, аналізу, синтезу, диференціації звуків); диференціювання звуків З-Ж.

Завдання:

— корекційно-розвивальні (вдосконалювати вміння розрізняти звуки на слух; розвивати вміння виділяти звук у слові; формувати навички звукового аналізу; активізувати міжпівкульні зв'язки через вправи, розвивати мовленнєво-рухову координацію);

— виховні (формувати вміння слухати та виконувати інструкції; підтримувати інтерес до мовленнєвої діяльності).

Матеріали: кошики, різні зображення, кільця.

Хід проведення

I. Організаційний момент.

Логопед вітається з дітьми, налаштовуються на роботу. Логопед пропонує дітям стати у коло. **Вправа «З'єднай долоньки».** Діти піднімають руки вгору та з'єднують долоньки, потім опускають ручки вниз, повторюють цю вправу 3-5 разів.

II. Активізація міжпівкульної взаємодії.

Вправа «Перехресні рухи». Дітям пропонується виконати вправу – крутимо по колу ліву руку та праву ногу, і навпаки, праву руку і ліву ногу. При цьому під час рухів діти мають повторювати склади: ЗА-ЖА, ЗО-ЖО, ЗУ-ЖУ, ЗИ-ЖИ, ЗЕ-ЖЕ, ЗІ-ЖІ.

Вправа «Кошик». Дитині пропонується розкласти в кошики фрукти та овочі, при цьому, якщо фрукт – називаємо звук «З», якщо овоч – називаємо звук «Ж».

III. Основна частина.

Вправа «Яке слово почув?» Дитині пропонується показувати той малюнок, який назве логопед. Наприклад, зірка-ожина-заєць-жолудь-жито-медуза-кажан. Визначаємо, який звук є у слові «З» чи «Ж».

Вправа «Що зайве?» У кошику лежать різні слова. Один кошик для звуку «З», а інший кошик – для звуку «Ж». Потрібно скласти по кошикам тільки ті слова, які мають лежати у кошику. При цьому, слова зі звуком «З» кладемо лівою рукою, а слова зі звуком «Ж» - правою рукою.

Вправа «Кільця». Перед дитиною кладуть три кільця. Логопед називає слова, а дитина визначає – де стоїть звук: на початку, всередині чи вкінці, після цього стрибає у відповідне кільце.

IV. Заключна частина.

Вправа «Нахили в сторони». Дітям пропонується нахилити тіло в різні сторони і називати певні склади: поворот вліво – склад «ЗА», поворот вправо – склад «ЖА»; поворот вліво – склад «ЗУ», поворот вправо – склад «ЖУ»; поворот вліво – склад «ЗЕ», поворот вправо – склад «ЖЕ».

Обговорення: що сьогодні було виконано на занятті? які завдання робили?
Прощання з дітьми.

Фрагмент ігрового активного заняття №3

Мета: розвивати фонематичні процеси (фонематичного слуху, аналізу, синтезу, диференціації звуків); диференціювання звуків Л-Р.

Завдання:

— корекційно-розвивальні (вдосконалювати вміння розрізняти звуки на слух; розвивати вміння виділяти звук у слові; формувати навички звукового аналізу; активізувати міжпівкульні зв'язки через вправи, розвивати мовленнєво-рухову координацію);

— виховні (формувати вміння слухати та виконувати інструкції; підтримувати інтерес до мовленнєвої діяльності).

Матеріали: м'ячі, малюнки, фішки зі складами.

Хід проведення

I. Організаційний момент.

Логопед вітається з дітьми, налаштовуються на роботу. Логопед пропонує дітям стати у коло. **Вправа «З'єднай долоньки».** Діти піднімають руки вгору та з'єднують долоньки, потім опускають ручки вниз, повторюють цю вправу 3-5 разів.

II. Активізація міжпівкульної взаємодії.

Вправа «Перехресні рухи». Дітям пропонується виконати вправу – лівою рукою доторкаємося до правого плеча, називаємо склади зі звуком «Л», правою рукою доторкаємося до лівого плеча, називаємо склади зі звуком «Р».

Вправа «Кидаємо м'ячик». Дитині пропонується пограти в гру – називаємо склади зі звуком «Л» – кидаємо м'ячик лівою рукою, називаємо склади зі звуком «Р» – кидаємо м'ячик правою рукою.

III. Основна частина.

Вправа «Збираємо слово». Перед дитиною лежать фішки зі складами та малюнки. Логопед пропонує дитині по складам зібрати слово та підібрати відповідний малюнок. Наприклад, ра-ке-та – ракета, ма-ли-на – малина, річ-ка – річка, ла-ма – лама, ри-ба – риба, ли-па – липа.

Вправа «Де стоїть звук?». Перед дитиною лежать м'ячики, відповідно до місця звуку у слові: на початку, всередині та вкінці. Дитині називають слова, а вона визначає де стоїть звук. Відповідно кидає м'ячик: перший, другий або третій. Якщо слова зі звуком «Л», то кидаємо лівою рукою, а якщо звук «Р», то кидаємо правою рукою.

IV. Заклучна частина.

Вправа «Нахили в сторони». Дітям пропонується нахилити тіло в різні сторони і називати певні склади: поворот вліво – склад «ЛА», поворот вправо – склад «РА»; поворот вліво – склад «ЛУ», поворот вправо – склад «РУ»; поворот вліво – склад «ЛЕ», поворот вправо – склад «РЕ».

Обговорення: що сьогодні було виконано на занятті? які завдання робили? Прощання з дітьми.

Фрагмент ігрового активного заняття №4

Мета: формувати правильну артикуляцію звука «Ш»; розвивати фонематичний слух; активізувати міжпівкульову взаємодію через рухові, ритмічні та координаційні вправи.

I. Організаційний момент.

Вправа «Сонечко прокидається». Дитині пропонується малювати пальчиком сонечко, спочатку лівою рукою, після цього правою. Для ускладнення завдання – малюємо обома рукам. «Сонечко встає, промінчиком дітей вітає!»

Дихальні вправи «Пір'їнка». Здуваємо пір'їнку з руки, потім з носика, язик піднімаючи вгору.

Артикуляційна гімнастика: «Конячка», «Бублик», «Грибочок», «Чашечка», «Гойдалка», «Хоботок».

II. Основна частина.

Постановка звука «Ш». Язичок широкий у формі чашечки, губки круглі у формі бублика. Здуваємо пір'їнку з руки, утворюючи звук «Ш».

Вправа «Перехресні рухи». Дитині пропонується називати звук «Ш» та торкатися лівою рукою до правого коліна, а правою рукою до лівого коліна.

Вправа «Дзеркало». Логопед повторює рухи, а дитина повторює за ним, наче віддзеркалює рухи, при цьому називаючи звук «Ш».

Робота зі складами. ША-ШО-ШУ-ШИ-ШЕ-ШІ. АШ-ОШ-УШ-ЕШ-ИШ-ІШ. ШАШ-ШОШ-ШУШ-ШЕШ-ШИШ-ШІШ. АША-ОШО-УШУ-ИШИ-ЕШЕ-ІШІ.

Робота зі словами. Перед дитиною різні малюнки, які мають звук «Ш» та без цього звуку. Дитині пропонується розмалювати тільки ті малюнки, в яких є звук «Ш».

Фрагмент ігрового активного заняття №5

Мета: формувати правильну артикуляцію звука «Ш»; розвивати фонематичний слух; активізувати міжпівкульову взаємодію через рухові, ритмічні та координаційні вправи.

I. Організаційний момент.

Вправа «Змійка». Дітям пропонується одночасно руками виконувати хвилясті рухи, наче повзе змійка. Повторюємо звук «Ш».

Дихальні вправи «Пір'їнка». Здуваємо пір'їнку з руки, потім з носика, язик піднімаючи вгору.

Артикуляційна гімнастика: «Конячка», «Бублик», «Грибочок», «Чашечка», «Гойдалка», «Хоботок».

II. Основна частина.

Вправа «Звукова доріжка». Дитині пропонується стрибати по черзі то лівою, то правою ногою по доріжці, при цьому називаючи слова зі звуком «Ш» на початку слова. Шапка-шарф-шорти-шоколад-штани-шишка.

Вправа «Тихо-голосно». Дитині пропонується називати слова зі звуком «Ш»: якщо піднімаємо ліву руку, то говоримо слово тихо, а якщо праву руку – говоримо голосно.

Вправа «Кошки». Перед дітьми два кошки: в один кошик складаємо слова зі звуком «Ш» лівою рукою, а в інший кошик – слова без цього звуку і правою рукою.

Фрагмент ігрового активного заняття №6

Мета: формувати правильну артикуляцію звука «Р»; розвивати фонематичний слух; активізувати міжпівкульову взаємодію через рухові, ритмічні та координаційні вправи.

I. Організаційний момент.

Вправа «Моторчик». Робимо кругові рухи руками, промовляючи звук «Р-р-р-р».

Дихальні вправи «Пір'їнка». Здуваємо пір'їнку з руки, потім з носика, язик піднімаючи вгору.

Артикуляційна гімнастика: «Конячка», «Маляр», «Грибочок», «Барабан», «Гойдалка», «Гармошка», «Дятлик».

II. Основна частина.

Вправа «Тягнемось до неба». Дитині пропонується тягнутися руками в різні сторони та промовляти звук «Р-р-р-р-р». Лівою рукою тягнемось вправу сторону, правою рукою тягнемось вліву сторону. Намагаємось тягнути звук «Р» довгий.

Вправа «Збери горошок». Дитині пропонується збирати горошок пінцетом як лівою, так і правою рукою по черзі. При цьому називаємо слова, в яких звук «Р» стоїть на першому місці. Наприклад, риба, рис, робот, робота, рама, рута.

Вправа «Що росте в садочку та городі?» Дитині пропонується назвати слова зі звуком «Р», які можуть рости в саду та на городі. Наприклад, персик, груша, абрикос, картопля, буряк, помідори, огірок, ріпка, морква.

Вправа «Кільця». Дитині пропонується нанизувати кільця на руки: якщо слово зі звуком «Р», то на ліву руку, а якщо без звука «Р», то на праву руку.

2.2. Моніторинг результативності дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії

Проаналізуємо результати впровадження дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Відповідно до першого критерію – когнітивного - у ЕГ маємо такі результати за показниками: сформованість просторової орієнтації у дітей до впровадження дидактичної моделі у 50% дітей була на середньому рівні та 50% дітей мало низький рівень. Після впровадження дидактичної моделі отримали такі результати: середній рівень – 75%; низький рівень – 25%. Натомість, у КГ до впровадження дидактичної моделі спостерігався середній та низький рівні по 50%, а після впровадження результати не змінилися, а залишилися на тому ж рівні.

Стосовно сформованості сенсомоторних процесів у ЕГ маємо такі результати до впровадження моделі: середній рівень – 50%; низький рівень – 50%. Після впровадження моделі у дітей результати покращилися: середній рівень – 75%, низький рівень – 25%. У дітей КГ результати до впровадження та після впровадження дидактичної моделі результати ж незмінними: середній рівень – 50%; низький рівень – 50%.

Щодо сформованості міжпівкульових зв'язків, то у ЕГ також позитивні зміни: до впровадження спостерігався середній рівень у 25%; низький рівень у 75%. Після впровадження дидактичної моделі маємо такі результати: середній рівень – 50%; низький рівень – 50%. У КГ результати так само результати є

незмінними як до, так і після впровадження дидактичної моделі: низький рівень – 25%; середній рівень – 75%.

Отже, за першим критерієм ми побачили позитивні зміни у ЕГ після впровадження дидактичної моделі, що не можемо сказати про КГ, в якій не спостерігають позитивні зміни.

Таблиця 2.1.

Порівняльні результати ЕГ та КГ до та після впровадження дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії за першим критерієм

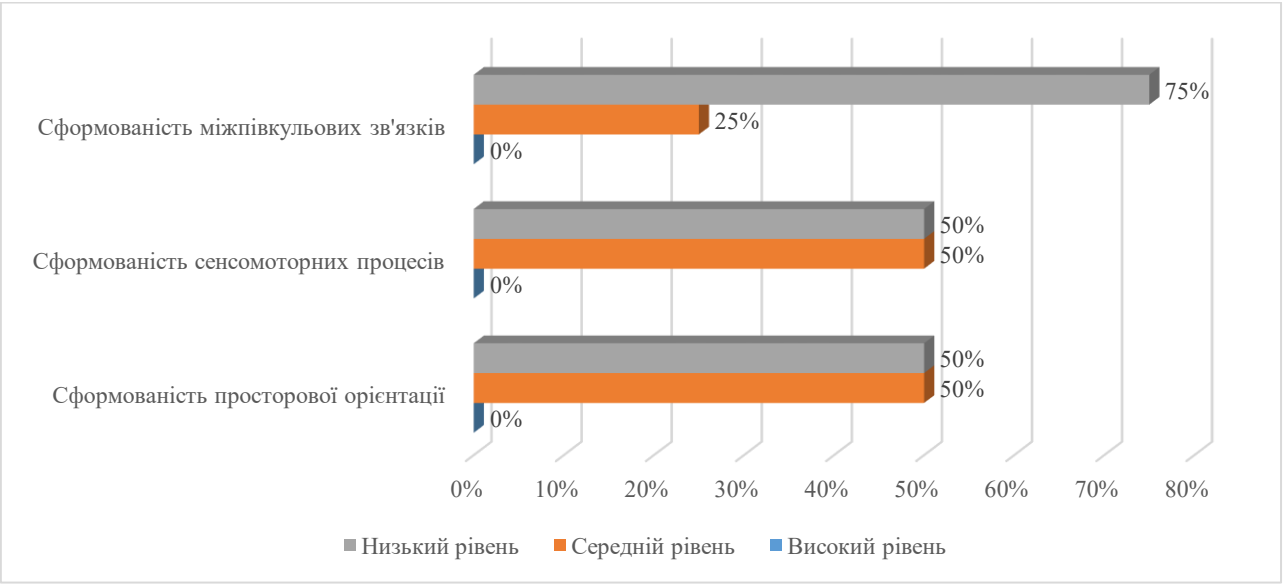

Рис. 2.1. Показники сформованості за першим критерієм у ЕГ до впровадження дидактичної моделі

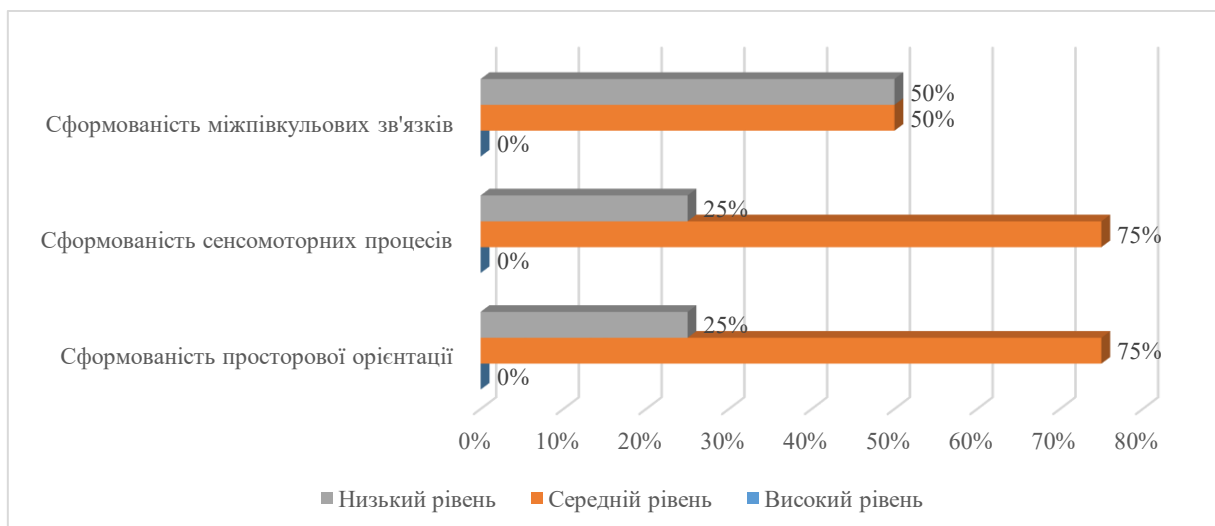

Рис. 2.2. Показники сформованості за першим критерієм у ЕГ після впровадження дидактичної моделі

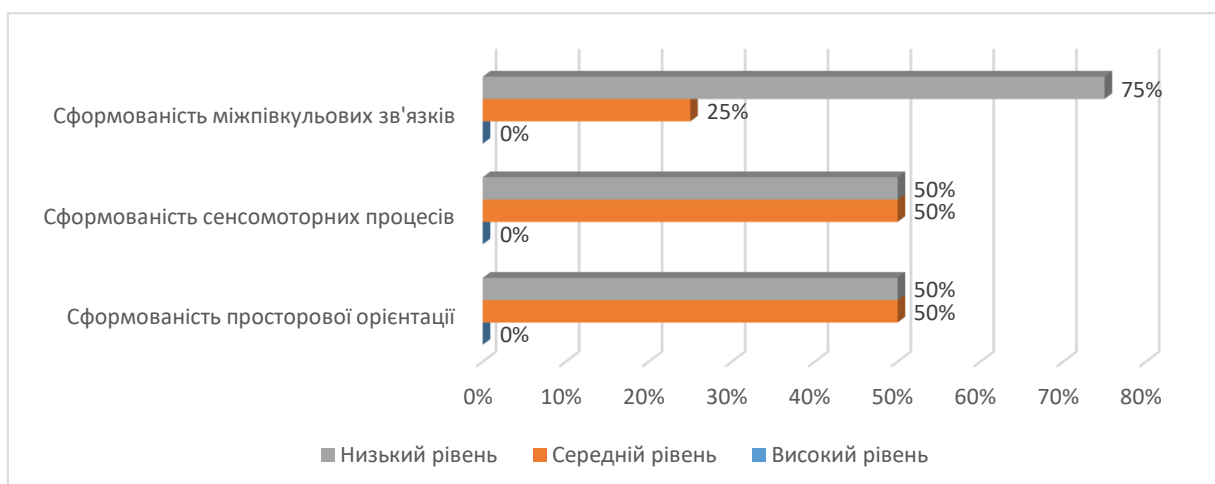
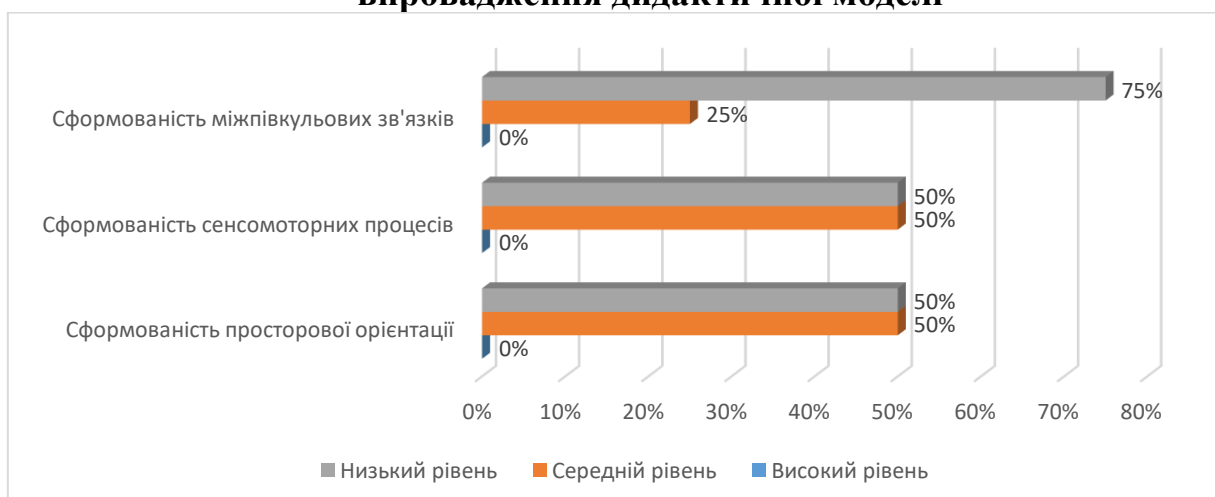

Рис. 2.3. Показники сформованості за першим критерієм у КГ до впровадження дидактичної моделі

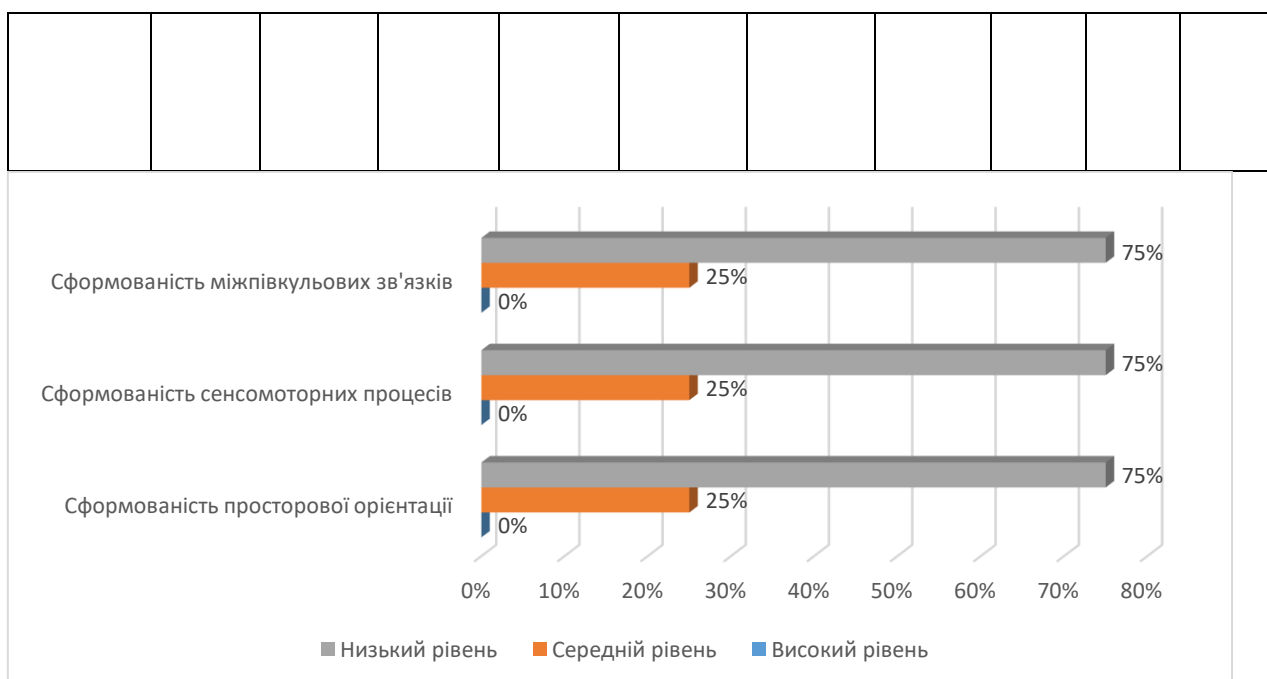

Рис. 2.5. Показники сформованості за другим критерієм у ЕГ до впровадження дидактичної моделі

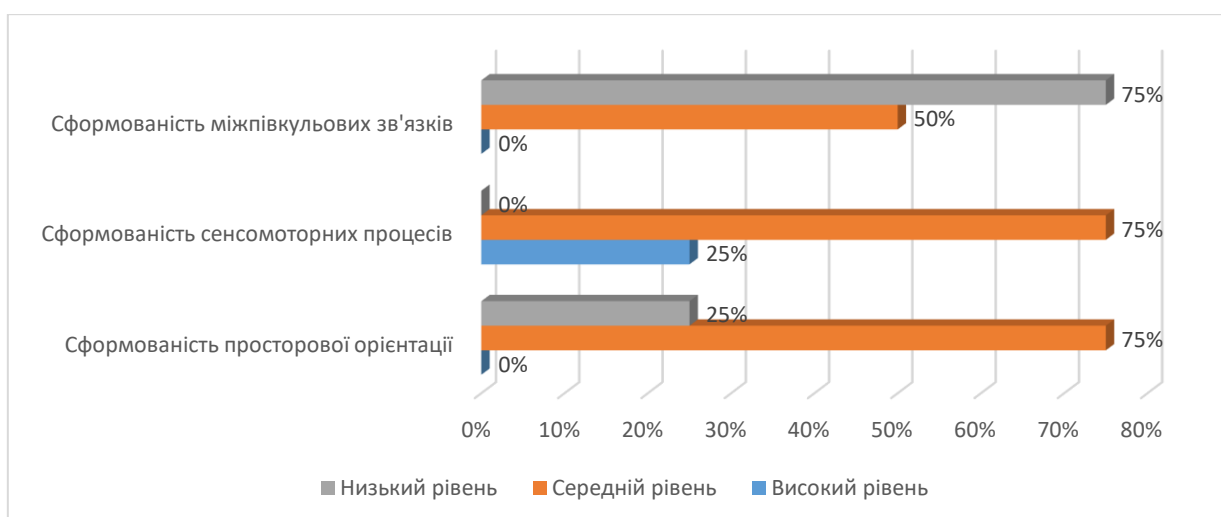

Рис. 2.6. Показники сформованості за другим критерієм у ЕГ після впровадження дидактичної моделі

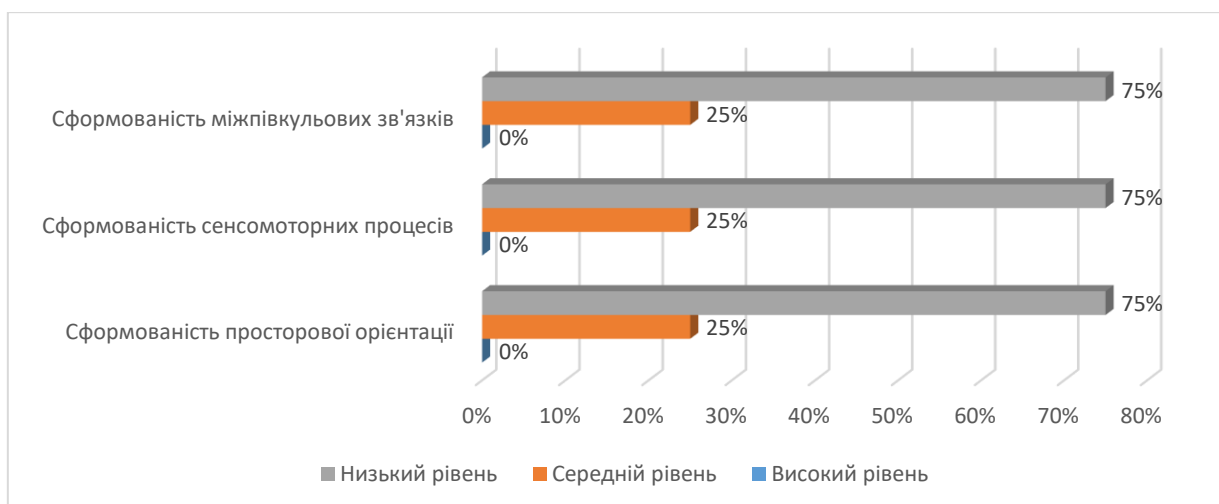

Рис. 2.7. Показники сформованості за другим критерієм у КГ до впровадження дидактичної моделі

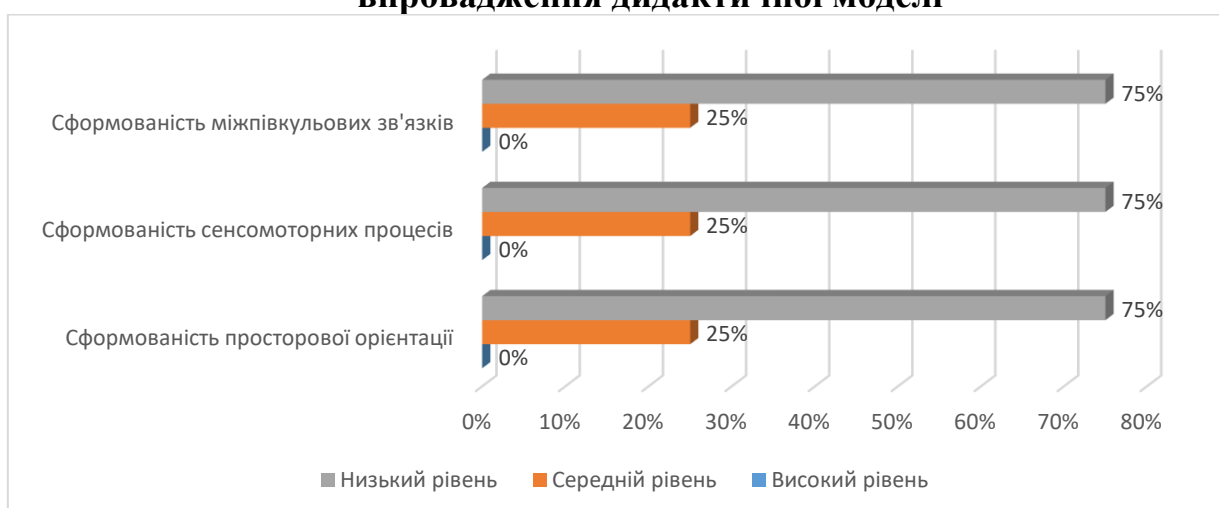

Рис. 2.8. Показники сформованості за другим критерієм у КГ після впровадження дидактичної моделі

Аналізуючи усі дані, ми дійшли висновку, що дидактична модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії мала позитивний вплив на дітей ЕГ. Таким чином, можна стверджувати, що розроблена нами дидактична модель є ефективною та потребує подальшого вдосконалення.

2.3. Створення змісту корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії

Ефективність логопедичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення значною мірою залежить від науково обґрунтованого підбору змісту корекційних впливів та використання таких методичних підходів, які забезпечують не тільки формування мовленнєвих компонентів, а й гармонійний розвиток психічних функцій, що лежать в основі мовлення. За даними останніх досліджень у галузі нейропсихології – якість мовленнєвої діяльності тісно пов'язана з рівнем розвитку міжпівкульних зв'язків, узгодженістю роботи правої та лівої півкуль мозку, а також сформованістю сенсомоторних, когнітивних механізмів.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває розробка корекційно-розвивальної методики, спрямованої на поєднання традиційних логопедичних завдань із вправами, що активізують міжпівкульну взаємодію та впливають на розвиток мовлення. Така інтеграція дозволяє зробити ефективнішим логопедичний вплив, забезпечити цілісність мовленнєвого розвитку та сприяти більш стійким позитивним змінам у мовленні дітей із ЗНМ.

Створення змісту методики передбачає визначення структурних компонентів корекційної програми, добір різних діагностичних критеріїв, послідовне формування мовленнєвих, сенсомоторних і когнітивних функцій, а також включення спеціальних міжпівкульних вправ. Такий підхід забезпечує системність, наукову обґрунтованість та практичну дієвість корекційної роботи, що відповідає вимогам сучасної логопедії та нейропсихології.

Зміст корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії містить у собі такі підрозділи:

1. Вступ.
2. Теоретико-методичні основи корекційно-розвивальної методики.
3. Мета корекційно-розвивальної методики.
4. Завдання корекційно-розвивальної методики.
5. Очікувані результати.

6. Принципи реалізації корекційно-розвивальної методики.
7. Форми організації роботи.
8. Методи та прийоми роботи.
9. Етапи реалізації корекційно-розвивальної методики.

Висвітливо *вступ до корекційно-розвивальної методики*. Старший дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення мовлення, формування фонематичних процесів, розвитку лексико-граматичних сторін мовлення та вдосконалення зв'язного висловлювання. У цей період спостерігається інтенсивний розвиток нейропсихологічних механізмів, зокрема функціональної спеціалізації та взаємодії півкуль головного мозку, що створює сприятливі умови для корекційно-розвивального впливу. Порушення мовленнєвого розвитку у старших дошкільників часто пов'язані не лише з локальними труднощами артикуляції або фонематичного сприймання, а й із недостатньою узгодженістю процесів міжпівкульної інтеграції, що впливає на успішність мовленнєвої діяльності загалом.

Сучасні наукові підходи підкреслюють важливість використання нейропсихологічно орієнтованих педагогічних технологій, спрямованих на активізацію міжпівкульної взаємодії через роботу над сенсомоторною координацією, просторово-руховими функціями, моторними вправами, а також розвитком когнітивних процесів, пов'язаних з ліво- та правопівкульною спеціалізацією. Активізація міжпівкульної взаємодії сприяє підвищенню ефективності мовленнєвих корекційних програм, оскільки забезпечує більш гармонійне включення різних функціональних систем мозку у процес мовлення. Розроблена корекційно-розвивальна методика базується на інтеграції логопедичних, нейропсихологічних та психолого-педагогічних підходів, що дозволяє цілісно впливати на механізми мовленнєвого розвитку. Вона передбачає системність, поетапність, відповідність віковим закономірностям розвитку, а також спрямованість на формування функціональної готовності мозку до мовленнєвої діяльності.

Теоретико-методологічні основи. Теоретико-методологічні засади корекційно-розвивальної методики ґрунтуються на положеннях сучасної логопедії, нейропсихології та психології, що вказує на комплексний характер мовленнєвого розвитку. Мовлення розглядається як інтегрована функціональна система, яка забезпечує узгодженою роботою кількох аналізаторних систем, сенсомоторних механізмів та міжпівкульної взаємодії. В основі формування мовленнєвих операцій лежить діяльність кори головного мозку, зокрема взаємодія лівої півкулі, яка відповідає переважно за мовленнєву обробку, та правої півкулі, що забезпечує інтонаційний, емоційно-смисловий та просторовий компонент комунікації. Тому теоретико-методологічні основи методик поєднують у собі положення нейропсихології, логопедії, психології. Вони забезпечують наукове підґрунтя для створення комплексної програми, що спрямована на корекцію мовлення у дітей старшого дошкільного віку шляхом активізації міжпівкульної взаємодії.

Мета корекційно-розвивальної методики: розвиток і корекція мовлення дітей старшого дошкільного віку шляхом активізації міжпівкульної взаємодії мозку.

Завдання корекційно-розвивальної методики:

1. Активізувати злагоджену роботу правої та лівої півкуль.
2. Розвивати сенсомоторні функції, артикуляційну і дрібну моторику.
3. Формувати фонематичний слух, мовленнєве дихання, темпо-ритмічну сторону мовлення.
4. Стимулювати когнітивні процеси (увагу, пам'ять, мислення).
5. Розвивати комунікативну активність.

Очікувані результати. У результаті впровадження корекційно-розвивальної методики, спрямованої на корекцію мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії, очікується досягнення позитивних змін у таких ключових сферах:

1. Поліпшення розвитку міжпівкульових процесів:

- поліпшення функціональних зв'язків між лівою та правою півкулями мозку;

- покращення швидкості сенсомоторної реакції;
- підвищення рівня узгодженості а ритмічності моторних дій.

2. Розвиток сенсомоторних та психофізіологічних функцій:

- покращення просторової орієнтації;
- розвиток зорово-моторної та слухо-моторної координації;
- підвищення рівня концентрації уваги та стійкості зорового і слухового сприймання;

- покращення дрібної моторики.

3. Формування та вдосконалення фонематичних процесів:

- розвиток фонематичного слуху;
- вдосконалення фонематичного сприймання, аналізу та синтезу;
- підвищення точності визначення місця звуку у слові;
- покращення диференціації парних звуків.

4. Покращення звуковимови та звукової сторони мовлення:

- розвиток артикуляційної моторики;
- корекція порушень звуковимови;
- автоматизація звуків різних груп у складах, словах, реченнях та у зв'язному мовленні;

- диференціація звуків у мовленні.

5. Вдосконалення мовленнєвих операцій та компонентів мовлення.

- покращення лексико-граматичної сторони мовлення;
- формування граматично правильного мовлення;

— розвиток навичок самоконтролю та довільної регуляції мовленнєвої діяльності.

Принципи реалізації корекційно-розвивальної методики. Реалізація корекційно-розвивальної методики, спрямованої на корекцію мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах активізації міжпівкульної взаємодії, ґрунтується на певних принципах, що визначають її наукову обґрунтованість, структурну цілісність та практичну ефективність. Дотримання цих принципів забезпечує системність корекційного впливу та покращує процес формування мовленнєвих і психофізіологічних функцій.

1. Принцип системності та комплексності. Корекційний вплив охоплює всі компоненти мовленнєвої діяльності у поєднанні з розвитком сенсомоторних, когнітивних функцій.

2. Принцип нейропсихологічної спрямованості. Методика ґрунтується на положеннях нейропсихології щодо ролі міжпівкульної взаємодії. Корекційні вправи спрямовані на злагоджену роботу обох півкуль.

3. Принцип міжпівкульної інтеграції. Усі заняття містять у собі вправи на розвиток міжпівкульної взаємодії.

4. Принцип індивідуалізації та диференціації. Враховуються індивідуальні мовленнєві, психофізіологічні особливості дітей, рівень сформованості міжпівкульових зв'язків, темпу виконання завдань. Підбір вправ здійснюється відповідно до індивідуальних особливостей.

5. Принцип поетапності та поступовості. Корекційний процес передбачає поетапне ускладнення вправ: від базових сенсомоторних вправ до розвитку фонематичних та артикуляційної моторики, від постановки звуків до автоматизації та диференціації.

6. Принцип активності дитини. Дитина є активним учасником корекційного процесу. Вправи розроблюються таким чином, щоб викликати інтерес, стимулювати мотивацію, сприяти самоконтролю, формувати позитивне ставлення до мовленнєвої діяльності.

7. Принцип інтеграції та міждисциплінарності. Методика поєднує у собі логопедичні, нейропсихологічні, педагогічні та ігрові технології. Зміст занять інтегрує мовленнєві завдання з руховими, когнітивними активностями.

8. Принцип емоційної підтримки та позитивного підкріплення. У процесі реалізації методики забезпечуються психологічно доброзичлива та комфортна атмосфера, підтримка успіхів, зниження тривожності.

Форми організації роботи: індивідуальні, підгрупові логопедичні заняття; ігрові та інтегровані заняття; рухові паузи, кінезіологічні ігри, ритмічні вправи, музично-мовленнєві ігри.

Методи та прийоми роботи. Реалізація методики, спрямованої на розвиток мовлення та активізацію міжпівкульної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку, ґрунтується на використанні комплексу методів і прийомів. Їхнє поєднання забезпечує системний вплив на мовленнєву, сенсомоторну та когнітивну сфери дитини:

Рис. 2.9. Методи та прийоми роботи корекційно-розвивальної методики

Етапи реалізації корекційно-розвивальної методики. Реалізація методики передбачає поетапну, системну й цілеспрямовану роботу, спрямовану на

вдосконалення мовленнєвих функцій та оптимізацію міжпівкульної взаємодії. Кожен етап має свою мету, завдання, зміст роботи та очікувані результати.

1. Діагностичний етап – визначення рівня мовленнєвого розвитку, стану когнітивного розвитку, сенсомоторних процесів та міжпівкульових зв'язків.

Завдання:

- проведення логопедичної діагностики;
- спостереження за мовленнєвою активністю дитини;
- аналіз отриманих даних та складання індивідуального корекційного маршруту.

2. Мотиваційно-підготовчий етап – створення сприятливих умов для включення дитини в корекційно-розвитковий процес, формування позитивної мотивації.

Завдання:

- налагодити емоційний контакт з дитиною;
- сформувати інтерес до мовленнєвих ігор та вправ;
- ознайомити дитину з правилами роботи;

3. Корекційно-розвивальний етап – основний етап, спрямований на систематичний розвиток мовлення й активізацію міжпівкульної взаємодії; цілеспрямоване формування мовленнєвих компонентів через поєднання логопедичних та нейропсихологічних прийомів та методів.

Завдання:

- розвиток фонематичних процесів;
- корекція звуковимови та формування звукової сторони мовлення;
- вдосконалення дрібної моторики, координаційний та сенсомоторних функцій;
- формування навичок мовленнєвого аналізу та синтезу;

- автоматизація та диференціація звуків.

4. Закріплювально-узагальнювальний етап – перенесення сформованих умінь у повсякденне мовлення та інші види діяльності.

Завдання:

- автоматизація правильної звуковимови у фразовому та зв'язному мовленні;

- узагальнити навички фонематичного аналізу;

- закріпити навички міжпівкульових зв'язків;

- сформувати здатність дитини самостійно контролювати своє мовлення.

5. Контроль-оцінювальний етап – визначити ефективність методики та рівень досягнення поставлених цілей.

Завдання:

- провести підсумкову діагностику мовленнєвого розвитку;

- порівняти результати з початковими даними;

- оцінити динаміку розвитку фонематичних, сенсомоторних та когнітивних процесів;

- сформувати висновки та рекомендації подальшого логопедичного супроводу.

Отже, у висновку ми можемо сказати, що створення змісту корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії базується на поєднанні сучасних логопедичних, нейропсихологічних та психологічних підходів. Аналіз різних досліджень засвідчує, що ефективність мовленнєвого розвитку значною мірою залежить від узгодженості роботи лівої та правої півкуль мозку, інтеграції сенсомоторних, когнітивних і мовленнєвих процесів. Саме тому формування міжпівкульних зв'язків стає важливим компонентом змісту методики.

Зміст методики орієнтований на комплексний розвиток дитини та охоплює всі ключові компоненти мовленнєвої діяльності: фонематичний слух, артикуляційну базу, сенсомоторні передумови, звукову сторону мовлення, мовленнєве дихання та просодичні характеристики. Таким чином, зміст корекційно-розвивальної методики є цілісною, науково обґрунтованою системою роботи, спрямованою на підвищення ефективності логопедичної корекції та забезпечення гармонійного розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

2.4. Методичні рекомендації щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку

Ефективність корекційної роботи з дітьми старшого дошкільного віку значною мірою залежить від того, наскільки гармонійно та злагоджено функціонують міжпівкульні зв'язки. Сучасні дослідження вказують, що мовленнєві порушення у дітей часто супроводжуються недостатнім рівнем узгодженості роботи лівої та правої півкуль, що проявляється у слабкому розвитку фонематичних процесів, труднощах звуковимови, порушеннях сенсомоторної організації та зниженні темпоритмічної регуляції мовлення. Саме тому активізація міжпівкульної взаємодії повинна стати важливим компонентом логопедичної корекції.

Важливість та необхідність методичних рекомендацій зумовлена потребою практичних фахівців у чіткому, структурованому впровадженні вправ та прийомів, спрямованих на активізацію міжпівкульних зв'язків. Активізація міжпівкульної взаємодії є важливим компонентом сучасної логопедичної роботи, оскільки узгоджена діяльність правої та лівої півкуль головного мозку забезпечує цілісний розвиток мовлення, когнітивних функцій та сенсомоторної сфери дитини. Для дітей старшого дошкільного віку із порушенням мовлення особливо актуальним є використання вправ, які сприяють формуванню нових

нейронних зв'язків, удосконаленню координації, ритмічності, просторових уявлень, зорово-рухової синхронізації та фонематичних процесів.

Міжпівкульна взаємодія забезпечує наступні фактори:

- узгоджену роботу мовленнєвих центрів обох півкуль;
- покращення координації рухів та моторного планування;
- розвиток нейронних зв'язків, які необхідні для чіткої а ритмічної артикуляції;
- розвиток процесів уваги, пам'яті, мислення, які необхідні для мовленнєвого розвитку;
- покращення ефективності постановки, автоматизації та диференціації звуків;
- підвищення рівня працездатності та навчальної готовності дошкільників.

Можемо виокремити різні методичні рекомендації, які стануть у нагоді щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

1. Системність та регулярність. Вправи, ігри та завдання, які спрямовані на активізацію міжпівкульної взаємодії, повинні застосовуватися на кожному занятті впродовж 3-5 хвилин. Регулярне використання забезпечує стійкий розвиток міжпівкульних зв'язків.

2. Поступовість у використанні. Вправи потрібно добирати з врахуванням вікових можливостей дітей, рівня мовленнєвого розвитку та індивідуальних особливостей дитини. Варто починати від простих рухів до більш складніших, координаційних, ритмічних завдань.

3. Різноманітність у використанні. Ефективність роботи підвищується за умови того, що змінюються види діяльності: графомоторика, ритміка, вправи на координацію, тактильно-кінестетичні вправи, рухливі хвилини.

4. Ігровий характер роботи. Оскільки старші дошкільнята краще навчаються через ігрову діяльність, то використання вправ та завдань мають бути в ігровій формі.

5. Поєднання руху і мовлення. Мовленнєві завдання виконуються разом з фізичними вправами, що підсилює формування нейронних зв'язків, що впливають на активізацію міжпівкульної взаємодії.

6. Комплексність підходу. Активізація міжпівкульної взаємодії поєднується з розвитком фонематичних процесів, артикуляційної моторики, збагачення словника та лексико-граматичних конструкцій.

Серед педагогічних умов ефективності активізації міжпівкульної взаємодії можна виокремити наступні:

- створення безпечної, емоційно комфортної атмосфери;
- підтримання позитивної мотивації;
- індивідуалізація підходу та адаптація завдань;
- поєднання роботи з мовленням із сенсомоторним розвитком;
- поступове ускладнення завдань;
- обов'язковий зворотний зв'язок та фіксація успіхів.

Не менш важливим під час процесу активізації міжпівкульної взаємодії є роль логопеда. Для результативності роботи, важливо, щоб логопед:

- чітко показував рухи, забезпечуючи правильне виконання завдань;
- створював емоційно позитивне середовище;
- адаптував вправи відповідно до можливостей дитини;
- стимулював самоконтроль та самостійність у дітей.

Отже, активізація міжпівкульної взаємодії є важливим та ефективним напрямом корекційно-розвивальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення. Залучення вправ, спрямованих на синхронізацію діяльності правої та лівої півкуль мозку, сприяє покращенню сенсомоторних

функцій, розвитку просторово-часових орієнтацій, удосконаленню процесів програмування, контролю та регуляції мовлення. Методичні рекомендації, орієнтовані на активізацію міжпівкульної взаємодії стануть у нагоді для підвищення ефективності мовленнєвої корекції та сприятимуть гармонійному розвитку дитини, забезпечуючи умови для формування більш цілісної та збалансованої роботи мозкових структур, що беруть участь у мовленнєвій діяльності.

Висновки до 2 розділу

Нами було проведено експериментальне дослідження щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Метою констатувального етапу є розробити та експериментально перевірити дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Нами було розроблено критеріально-показникову базу нашого дослідження. Першим критерієм став «когнітивний». Критеріальними показниками стали: сформованість просторової орієнтації; сформованість сенсомоторних процесів; сформованість міжпівкульових зв'язків. Другим критерієм став «мовленнєвий». Критеріальними показниками стали наступні: сформованість фонематичних процесів; сформованість артикуляційної та дрібної моторики; сформованість звукової сторони мовлення. До кожного критерію та показників було розроблено діагностичні завдання та оцінна шкала для визначення рівня сформованості, що містила високий, середній та низький рівні.

Після створення критеріально-показникової бази та діагностичних завдань до них, нами було розроблено дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Дана модель містить у собі три етапи: I етап – підготовчий; II етап – практичний; III етап – закріплювальний.

Проаналізувавши дані, які ми отримали після впровадження дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії, ми дійшли висновку, що вона мала позитивний вплив на дітей ЕГ. Таким чином, можна стверджувати, що розроблена нами дидактична модель є ефективною та потребує подальшого вдосконалення.

Ще одним науковим наробком стало створення змісту корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Дана програма містила у собі такі компоненти: 1. Вступ. 2. Теоретико-методичні основи корекційно розвивальної

методики. 3. Мета корекційно-розвивальної методики. 4. Завдання корекційно-розвивальної методики. 5. Очікувані результати. 6. Принципи реалізації корекційно-розвивальної методики. 7. Форми організації роботи. 8. Методи та прийоми роботи. 9. Етапи реалізації корекційно-розвивальної методики.

Також нами було розроблено методичні рекомендації щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку, які стануть у нагоді практикуючим логопедам та іншим педагогічним працівникам.

ВИСНОВКИ

У ході проведення нашого дослідження ми дійшли певних висновків. Аналізуючи психолого-педагогічну літературу щодо теоретичних основ корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії ми дійшли певних висновків. Процес активізації міжпівкульної взаємодії є важливим у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку, оскільки він комплексно впливає на мовленнєвий розвиток дитини. Міжпівкульова взаємодія бере участь у корекції мовлення та відіграє важливу роль у даному процесі, адже мовленнєва діяльність є складним нейропсихологічним процесом, який вимагає синхронної роботи обох півкуль мозку. Хочемо зазначити, що розвиток міжпівкульної взаємодії допомагає активізувати мовленнєві центри; покращити фонематичний слух, полегшити оволодіння читанням та письмом; урівноважити емоційно-вольову сферу; координувати моторні процеси.

Активізація взаємодії між правою та лівою півкулями є важливим нейропсихологічним механізмом, який забезпечує цілісність, узгодженість та ефективність психічної діяльності. Саме в дошкільному віці спостерігається інтенсивний розвиток мозкових структур, формування провідних функціональних систем та вдосконалення міжпівкульних зв'язків, що створює сприятливі умови для використання спеціальних корекційно-розвивальних методів. Розвиток уваги, пам'яті, мислення, просторових уявлень та мовлення безпосередньо пов'язаний із узгодженістю роботи півкуль мозку.

Використання вправ, спрямованих на стимуляцію міжпівкульних зв'язків, сприяє розвитку довільної уваги, пам'яті, мислення, сенсомоторної координації та темпо-ритмічної організації мовлення, що безпосередньо впливає на мовленнєвий розвиток. Активізація міжпівкульної взаємодії у логопедичній практиці дозволяє значно покращити якість засвоєння мовленнєвого матеріалу, зробити корекційний процес більш ефективним та результативним.

Нами було проведено експериментальне дослідження щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого

дошкільного віку. Метою констатувального етапу є розробити та експериментально перевірити дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку у процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Нами було розроблено критеріально-показникову базу нашого дослідження. Першим критерієм став «когнітивний». Критеріальними показниками стали: сформованість просторової орієнтації; сформованість сенсомоторних процесів; сформованість міжпівкульових зв'язків. Другим критерієм став «мовленнєвий». Критеріальними показниками стали наступні: сформованість фонематичних процесів; сформованість артикуляційної та дрібної моторики; сформованість звукової сторони мовлення. До кожного критерію та показників було розроблено діагностичні завдання та оцінна шкала для визначення рівня сформованості, що містила високий, середній та низький рівні.

Після створення критеріально-показникової бази та діагностичних завдань до них, нами було розроблено дидактичну модель корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Дана модель містить у собі три етапи: I етап – підготовчий; II етап – практичний; III етап – закріплювальний.

Проаналізувавши дані, які ми отримали після впровадження дидактичної моделі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії, ми дійшли висновку, що вона мала позитивний вплив на дітей ЕГ. Таким чином, можна стверджувати, що розроблена нами дидактична модель є ефективною та потребує подальшого вдосконалення.

Ще одним науковим наробком стало створення змісту корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії. Дана програма містила у собі такі компоненти: 1. Вступ. 2. Теоретико-методичні основи корекційно розвивальної методики. 3. Мета корекційно-розвивальної методики. 4. Завдання корекційно-розвивальної методики. 5. Очікувані результати. 6. Принципи реалізації корекційно-розвивальної методики. 7. Форми організації роботи. 8. Методи та

прийоми роботи. 9. Етапи реалізації корекційно-розвивальної методики. Створення змісту корекційно-розвивальної методики для корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку в процесі активізації міжпівкульної взаємодії базується на поєднанні сучасних логопедичних, нейропсихологічних та психологічних підходів. Зміст корекційно-розвивальної методики є цілісною, науково обґрунтованою системою роботи, спрямованою на підвищення ефективності логопедичної корекції та забезпечення гармонійного розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Також нами було розроблено методичні рекомендації щодо процесу активізації міжпівкульної взаємодії у процесі корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку, які стануть у нагоді практикуючим логопедам та іншим педагогічним працівникам. Методичні рекомендації, орієнтовані на активізацію міжпівкульної взаємодії стануть у нагоді для підвищення ефективності мовленнєвої корекції та сприятимуть гармонійному розвитку дитини, забезпечуючи умови для формування більш цілісної та збалансованої роботи мозкових структур, що беруть участь у мовленнєвій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдіюк І., Павленко В. Теоретичні основи особливостей впливу міжпівкульної взаємодії та графомоторних навичок на мовлення дітей з особливими освітніми потребами. *Стан та перспективи розвитку спеціальної освіти та інклюзії*. 2025. С. 10-12.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogokomponenta-doshkilnoyiosviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-novaredakciya>
3. Барабаш Ю. Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей із аутичними порушеннями. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*. 2021. С. 11-14.
4. Баранець І. Методика формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2021. № 54. С. 67-88.
5. Белова О. Особливості розвитку мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Медична освіта*. 2021. № 1. С. 5-10.
6. Бондаренко Ю. Кінезологія як інноваційний метод корекції в освітній практиці. *Inclusion and Diversity*. 2025. № 5. С. 5-9.
7. Василюшина Н. Розвиток міжпівкульної взаємодії у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Освіта осіб з особливими потребами: виклики*. 2022. С. 43.
8. Гавриленко Г. Розвиток міжпівкульної взаємодії як ефективний напрям активізації розумової діяльності дошкільників з ООП. *Дошкільна освіта: проблеми, пошук, інновації*. 2023. С. 40-46.
9. Галущенко В. Впровадження кінезіотерапевтичних вправ у реабілітаційно-комплексній роботі з дітьми. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія»*. 2014. № 27. С. 44–48.

10. Гац Г., Єремчук В. Використання методів кінезіології в корекції мовленнєвих порушень в дітей. *Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти*. 2021. С. 34-37.
11. Голубюк Ю. Вплив кінезіологічних вправ на розвиток дитини дошкільного віку. *Нова педагогічна думка*. 2023. № 2 (114). С. 71-75.
12. Дерябіна А. К. Активізація мозкової діяльності засобами здоров'язберезувальних технологій на уроках у початковій школі: метод. посібник. Кременчук: [б. в.], 2022. 60 с.
13. Довженко А. Логопедична робота з розвитку експресивного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ І рівня. *Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє*. 2023. С. 115-118.
14. Довженко А. Логопедична робота зі стимуляцією мовленнєвої активності у дітей молодшого віку. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. 2023. С. 356–359.
15. Дрозд Л., Васильєва Н. Вплив кінезіологічних вправ на сенсомоторний розвиток дітей дошкільного віку. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2025. №48. С. 26-35.
16. Журавльова Л. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку засобами фольклору. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. № 6. С. 64-72.
17. Збиківська Т. Логопедична робота із дітьми дошкільного віку засобами ігротерапії. *Стан та перспективи розвитку спеціальної освіти та інклюзії*. 2025. С. 113-117.
18. Зелінська-Любченко К. Корекційно-логопедична робота з розвитку мовлення в дітей дошкільного віку із моторною алалією. *Логопедія*. 2017. №10. С. 8-13.

19. Камишна О. Використання оздоровчої кінезіології у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи*. 2018. С. 252-254.
20. Карпюк А. Особливості розвитку дітей з порушенням мовлення. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології*. 2021. №11. С. 82-89.
21. Кисличенко В., Баклан В. Д. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 3. С. 182-186.
22. Кібальна К., Попович С., Тичина К. Особливості просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку із порушенням мовленнєвого розвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збір-ник наукових праць*. 2015. № 49(2). С. 71-77.
23. Кінезіологічні вправи, як засіб розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: збірка / укл.: Я. М. Полупанова та ін. Дніпро: [б.в.], 2022. 28 с.
24. Кінезіологія як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Авт.-упор.: О.П.Ліщишина-Гарук. Хмельницький, 2022. 83 с.
25. Кориневська І. Розробка нейротренажера «Картки для ліплення пластиліном» як засобу розвитку міжпівкульної взаємодії та дворучної координації. *Юний дослідник*. 2025. № 1(3).
26. Котлова Л., Долінчук І. Нетрадиційні методи логопедичної роботи з дітьми. *Innovation processes in science and education : Materials of the III Internationalresearch and practical internet conference*. 2022. Р.16-18.
27. Лічман Н. Кінезіологія як засіб розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами. *Логопед*. 2018. № 6. С. 6-17.

28. Лопатинська Н. Особливості міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра на прикладі досліджень моторного профілю. *Актуальні проблеми ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології*. 2019. С. 59-62.

29. Маршалковська В. Особливості логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення в умовах інклюзивної освіти. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. №1. С. 61-64.

30. Миленька О., Бальбуза О. Інтеграція кінезіологічних методів у психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. *Пріоритетні напрямки розвитку наукової думки в XXI столітті*. 2025. С. 167-171.

31. Михайлюк І. Кінезіологія як метод розвитку мовлення у дітей дошкільного віку. URL: <http://dnz37.org.ua/uchitel-logoped-mikhajlyuk-irina-mikolajivna/312-kineziologiya-yak-metod-rozvitku-movlennya-u-ditej-doshkilnogo-viku> (дата звернення: 20.09.2025).

32. Мірошніченко О., Бовсунівська Я. Логопедична робота з розвитку словника дітей дошкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи*. 2024. С. 233-237.

33. Ніколаєску І., Бондар В., Мариняка Р. Особливості формування мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 10. С. 1060-1070.

34. Павленко Л. Логопедична робота з розвитку лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи*. 2025. С. 500-502.

35. Пахомова Н., Баранець І. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2022. №43. С. 55-63.

36. Порухення мовлення. URL: <https://hirc1.com.ua/dity-z-oop/porushennia-movlennia/> (дата звернення: 30.09.2025).
37. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами. Навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. Колупасвої. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ», 2010. 363 с.
38. Рібцун Ю. Формування міжпівкульної взаємодії у дітей із заїканням. *In Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives: collection of scientific papers «SCIENTIA»*. 2022. PP. 121-125.
39. Рібцун Ю. Формування міжпівкульної взаємодії як засіб психомовленнєвого розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. *Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології*. 2023. № 11. С. 101-113.
40. Синьов В., Маркус І., Геращенко С. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Сер. 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2023. С. 111-117.
41. Старіченко Д. Логопедична робота зі стимуляції мовленнєвої активності у дітей молодшого віку. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. 2023. С. 557–559.
42. Стахова Л., Малова А. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. 2017. С. 125-128.
43. Степанова О. Особливості розвитку словника у дітей з порушенням мовлення. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. № 10. С. 23-26.
44. Ступак Л. Вправи для активізації розумової діяльності «Кінезіологічні вправи». URL: <https://vseosvita.ua/library/vpravi-dla-aktivizacii-rozumovoi-dialnosti-kineziologichni-vpravi-177901.html> (дата звернення: 20.09.2025).

45. Таган Л. Кінезіологічні вправи в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2023. № 2(31). С. 103-108.
46. Трофименко Л. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. *Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами*. 2018. № 8. С. 224-229.
47. Унгурян Л. Кінезіологія в дії. *Освіта Донеччини: історія, сьогодення та майбутнє*. 2022. С. 412-416.
48. Форостян О., Баблінюк О. Логопедична робота з дітьми 4-5 років із загальним недорозвитком мовлення. *Проблеми реабілітації: збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції)*. 2023. С. 159-162.
49. Циркот І., Ковальчук П., Бірюк І., Марценяк І. Історичний нарис щодо становлення кінезіології та її основних методів. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал*. 2021. № 2(30). С. 94-98.
50. Челнокова М. Особливості корекції негативних психоемоційних станів як наслідків конфліктів у навчально-виховному процесі засобами кінезіології. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології: зб. наук. праць*. 2018. №7. С. 243–258.
51. Черніченко Л. Характеристика та аналіз порушень мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 11(3). С. 47-51.
52. Чечко Т. Особливості психофізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. 2023. С. 588-592.
53. Чорноконь С. Використання кінезіологічних вправ в корекційній роботі логопеда з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру*. 2023. С. 574-578.

54. Чуйко А. Кінезіологічні вправи як засіб розвитку загальної та дрібної моторики молодших школярів із легкими інтелектуальними порушеннями. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. 2023. С. 597–600.

55. Шажко Я. 8 вправ для міжпівкульної взаємодії. URL: <https://naurok.com.ua/8-vprav-dlya-mizhpivkulno-vzaemodi-251518.html> (дата звернення: 20.09.2025).

56. Шеремет І., Василенко К. Теоретичний аналіз проблем застосування кінезіологічних вправ у роботі вчителя основ здоров'я для формування та збереження здоров'я школярів. *Матеріали другого міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління»*. 2018. № 2 (2). С. 142–145.

57. Шеремет М., Базима Н. Корекційно-розвивальна робота з розвитку комунікативної функції мовлення у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. № 5. 369-378.

58. Шеремет М., Кондукова С. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з РДА. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2010. № 15. С. 102-106.

59. Якимчук Г. Особливості психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Габітус*. 2020. № 20.

60. Якуба Л. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з диспраксією. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. 2025. С. 378-380.

ДОДАТКИ

Опитування серед вчителів-логопедів щодо обізнаності про корекцію мовлення в процесі активізації міжпівкульної взаємодії

Запитання:

1. Ваш педагогічний досвід роботи вчителем-логопедом?
2. З якими мовленнєвими порушеннями Ви, зазвичай, працюєте?
3. Чи знаєте Ви поняття «міжпівкульна взаємодія» контексті мовленнєвого розвитку?
4. Звідки Ви отримали інформацію про механізми міжпівкульної взаємодії?
5. Як Ви оцінюєте значущість міжпівкульної взаємодії для мовленнєвого розвитку дітей?
6. Чи використовуєте ви у своїй практиці вправи/методики, спрямовані на активізацію міжпівкульної взаємодії?
7. У яких напрямках корекційної роботи ви бачите найбільший ефект від активізації міжпівкульної взаємодії?

Дидактичний матеріал для діагностичних завдань*Діагностичне завдання «Пройди за маршрутом»*

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Опиши, де знаходиться предмет»

Їжак біля зайця.

Кіт на дивані.

Равлик під листочком.

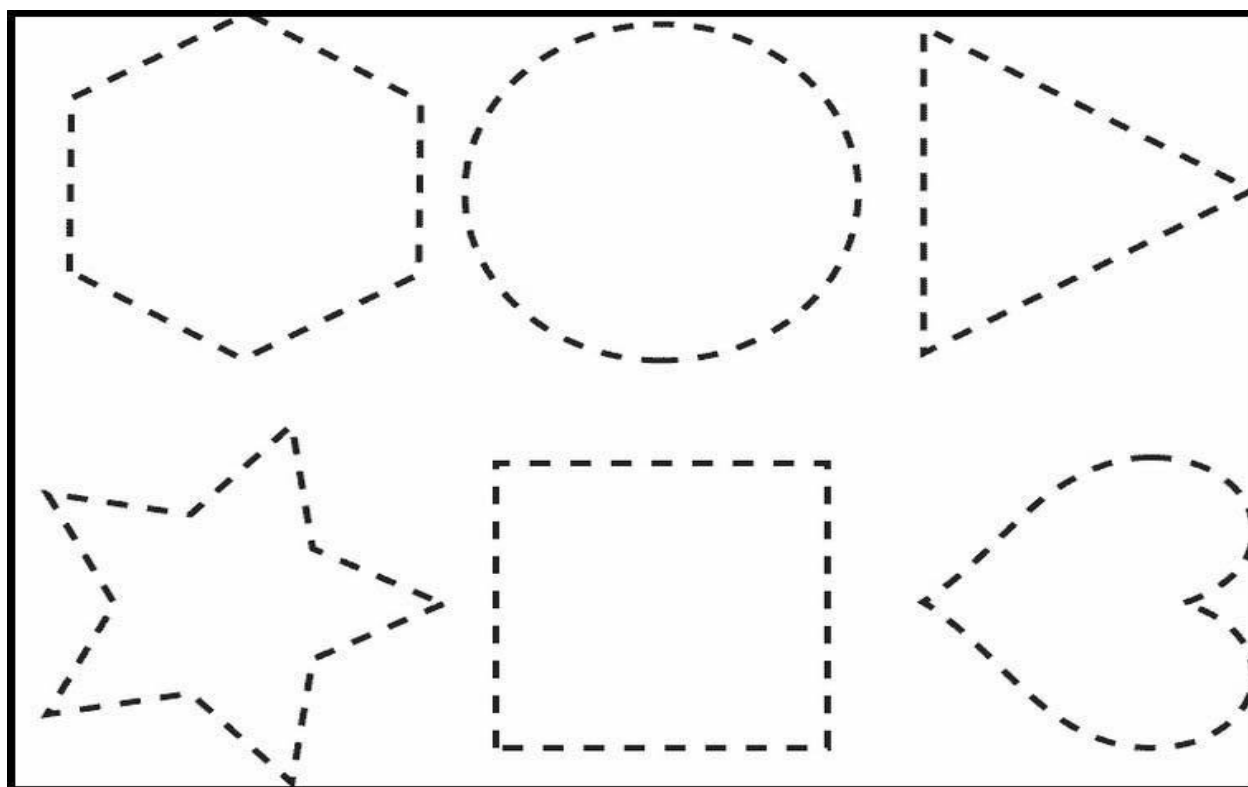
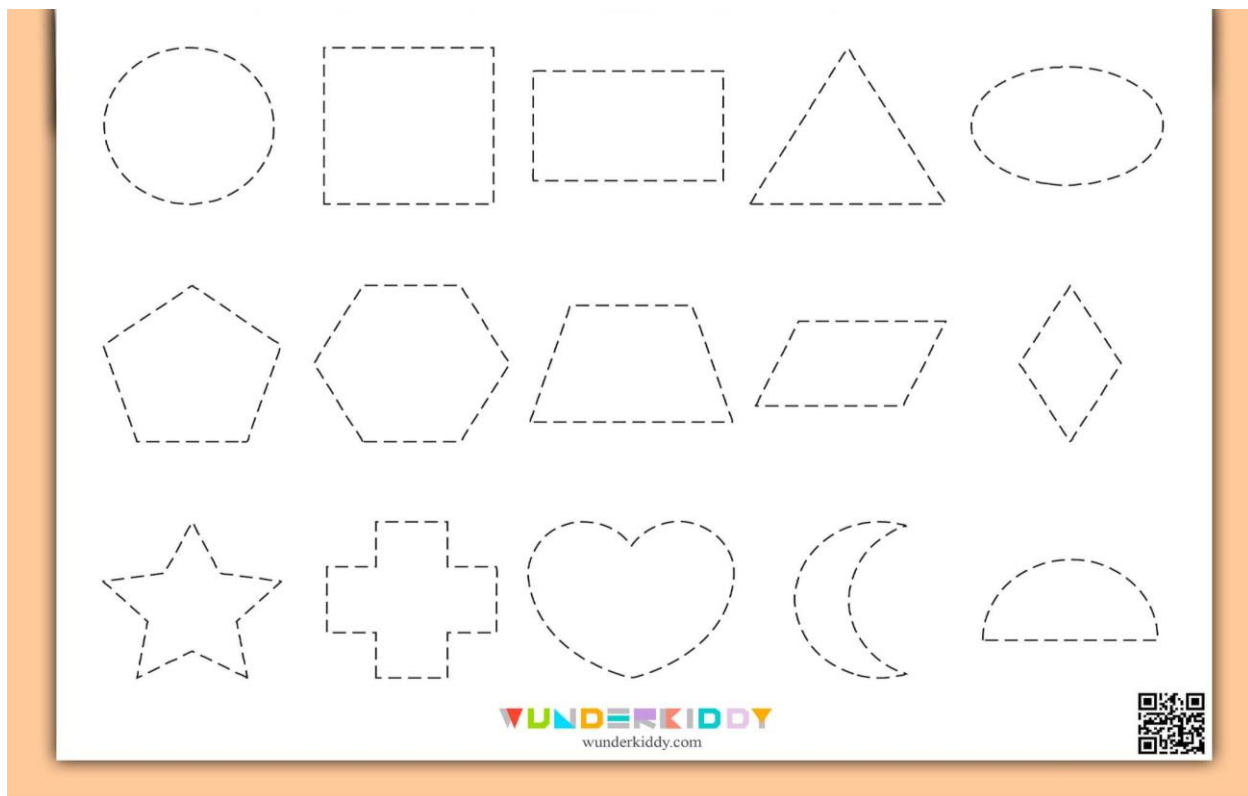

Літак над хатою.

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Обведення контурів»

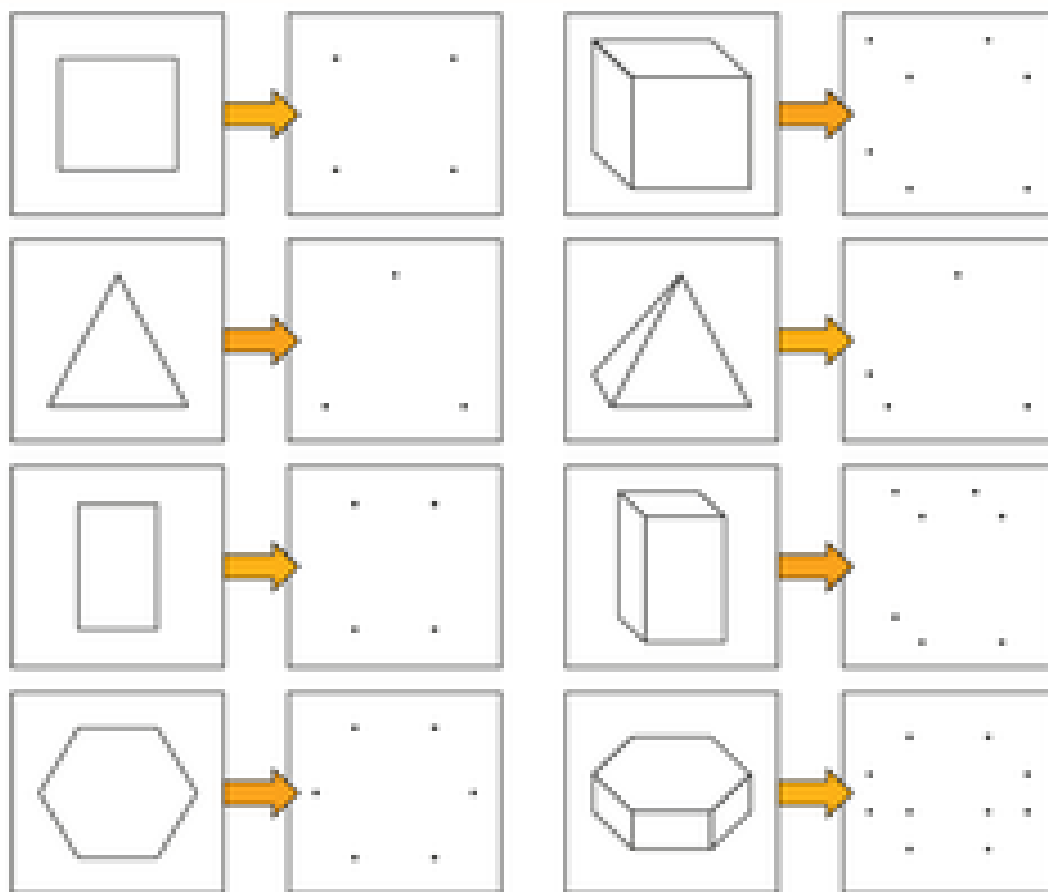
Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «З'єднай крапки»

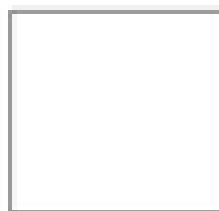
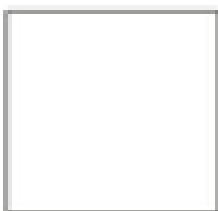
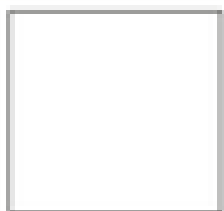

 Розвиток дитини

ВІД КРАПКИ ДО КРАПКИ

З'єднай крапки так, щоб утворилися геометричні фігури, зображені на малюнках.

Нанесіть конус, циліндр і кулю.

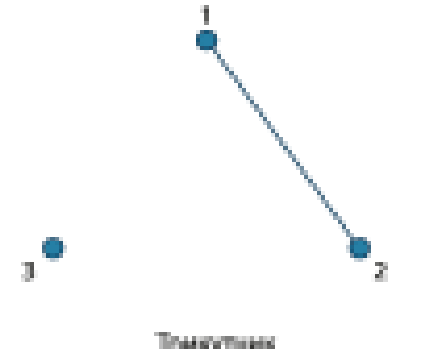
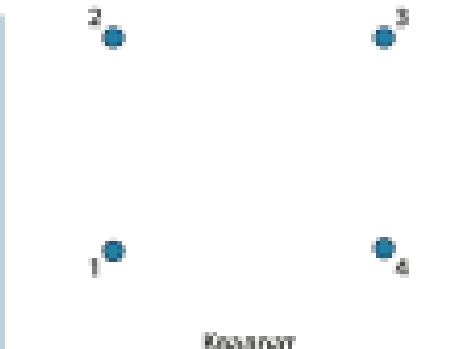
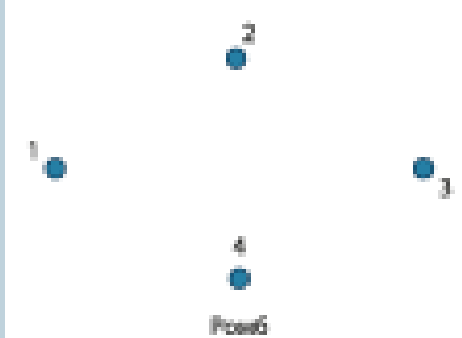
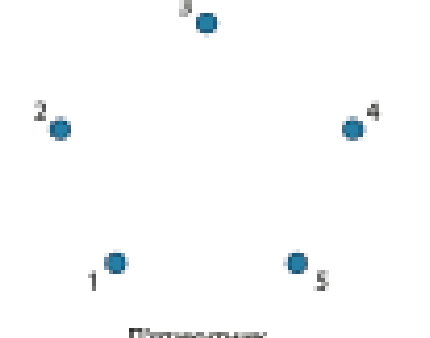
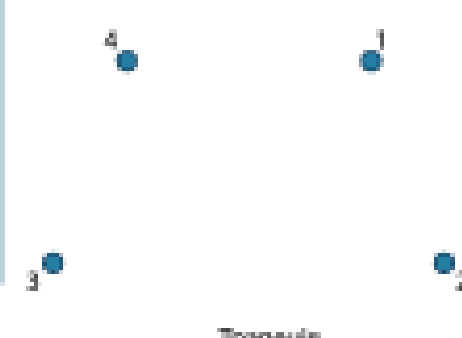

 Завдання розроблено за матеріалами
 Міністерства освіти і науки України

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «З'єднай крапки»

 Намалюй фігури по точках

 З'єднай точки так, щоб отримати геометричні фігури

 Трикутник	 Квадрат
 Прямокутник	 Ромб
 П'ятикутник	 Трапеція

Copyright © 2015 childdevelopment.com.ua
 Створено: childdevelopment.com.ua
 Кожен діток має право на своє власне дитинство.

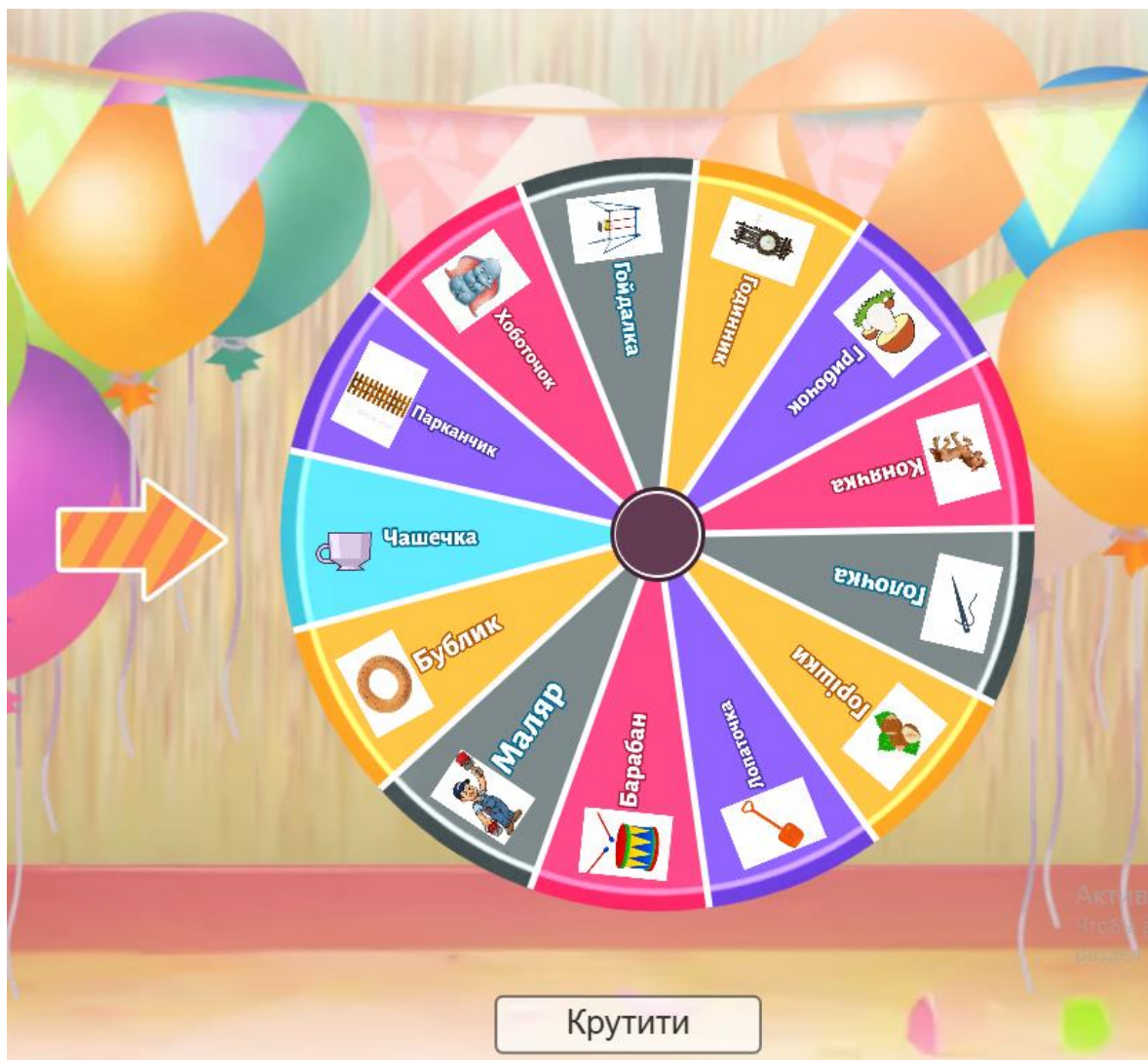
Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Перший та останній звук у словах»

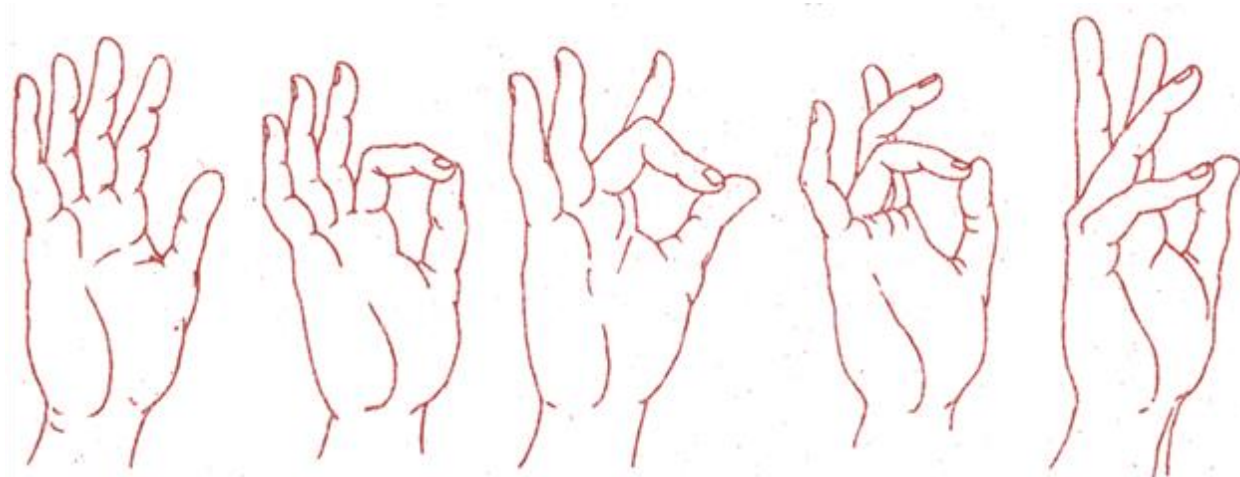
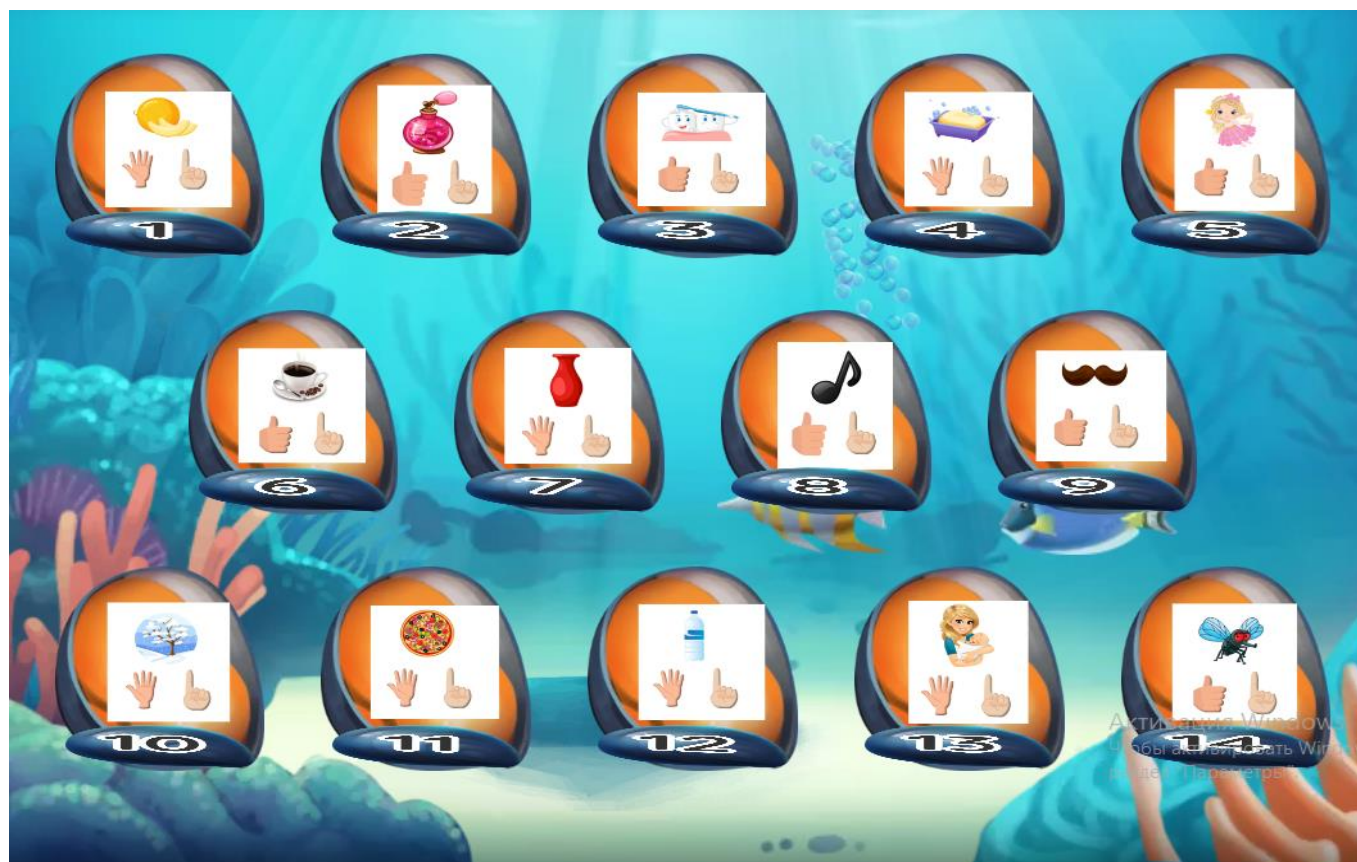
Продовження додатку Б

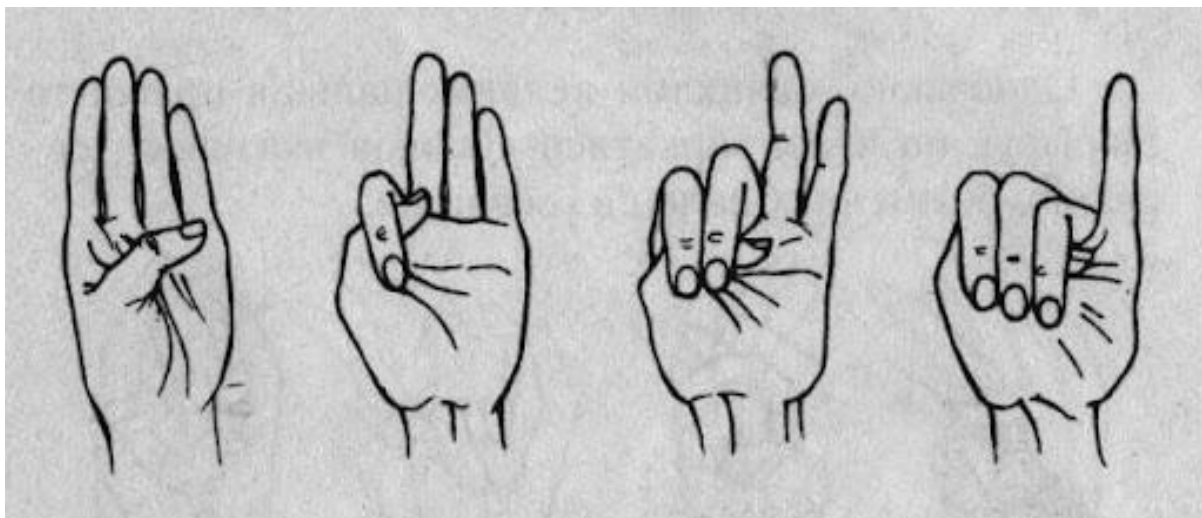
Діагностичне завдання «Вправний язичок»

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Пальчикові рухи»

Продовження додатку Б*Діагностичне завдання «Пальчикові рухи»*

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Звукові доріжки»

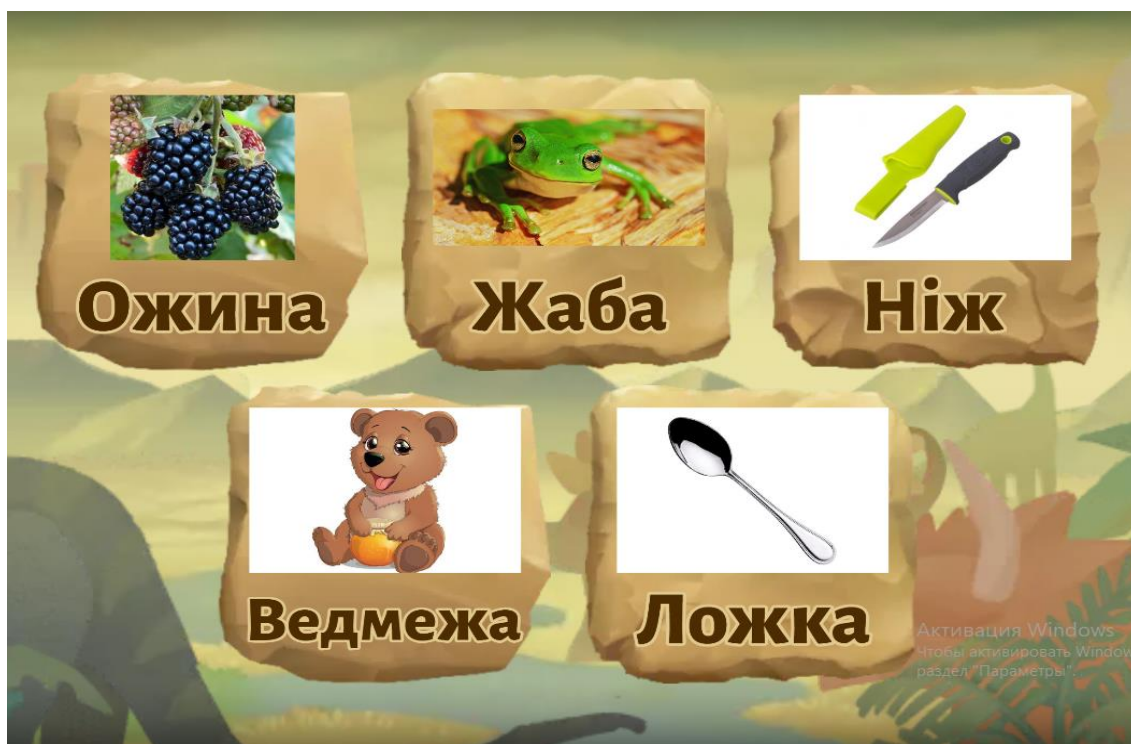
Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Звукові доріжки»

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Звукові доріжки»

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Звукові доріжки»

Продовження додатку Б

Діагностичне завдання «Дії»

The image displays five cards, each designed to look like a book with a colored spine and a white page. Each card features a cartoon illustration of a child performing an action, with the action described in Ukrainian text below the illustration.

- Card 1 (Red spine):** Illustration of a girl in a pink dress singing. Text: *Дівчинка співає* (The girl is singing).
- Card 2 (Purple spine):** Illustration of a girl with orange hair eating an apple. Text: *Дівчинка їсть* (The girl is eating).
- Card 3 (Green spine):** Illustration of a boy painting on an easel. Text: *Хлопчик малює* (The boy is painting).
- Card 4 (Orange spine):** Illustration of a boy kicking a soccer ball. Text: *Хлопчик грає у футбол* (The boy is playing soccer).
- Card 5 (Blue spine):** Illustration of a girl sleeping in a bed with a teddy bear. Text: *Дівчинка спить* (The girl is sleeping).

Активация Windows
Чтобы активировать
раздел "Параметры"